

1982/83:64

Torsdagen den 20 januari

Kl. 13.00

1 § Justerades protokollet för den 12 innevarande månad.

2 § Meddelande om svar på interpellation 1982/83:56

Anf. 1 Kommunikationsministern CURT BOSTRÖM:

Herr talman! Jag vill anmäla att Olle Grahns interpellation 1982/83:56 om registrerings skyltarna för motorfordon på grund av utlandsresa inte kommer att besvaras inom stipulerad tid.

Jag har kommit överens med Olle Grahn om att interpellationen skall besvaras den 14 februari 1983.

3 § Svar på fråga 1982/83:152 om statliga insatser till stöd åt rederier med mindre fartyg

Anf. 2 Kommunikationsministern CURT BOSTRÖM:

Herr talman! Kerstin Ekman har frågat mig vilka åtgärder som kan komma i fråga för att underlätta för rederier med mindre fartyg att bättre konkurrera inom sjöfarten.

Så sent som i juni 1982 beslöt riksdagen att svenska rederier skall få statligt ekonomiskt stöd under åren 1982–1985. Det ekonomiska stödet är särskilt förmånligt för mindre fartyg.

I enlighet med regeringens förslag har riksdagen nyligen beslutat att tidigarelägga stödet för de mindre fartygen, s. k. kustsjöfartsfartyg.

Jag kan också nämna att förslag om vissa ändringar av de ombordanställdas beskattningsvillkor f. n. är föremål för remissbehandling.

Några ytterligare åtgärder till stöd för rederier med mindre fartyg är f. n. inte planerade.

Torsdagen den
20 januari 1983

Om statliga insatser till stöd åt rederier med mindre fartyg

Anf. 3 KERSTIN EKMAN (fp):

Herr talman! Jag tackar kommunikationsministern så mycket för svaret.

Frågan är framsprungen ur oron för bl. a. den svenska kustsjöfarten. Den mycket utsatta position som den svenska kustflottan befann sig i redan förra våren har ytterligare försämrats under sommaren och hösten på grund av två av varandra oberoende händelser: den närmast totala stiltjen på fraktmarknaden under juli–september och devalveringen i början av oktober.

Vill Sverige ha en egen kustflotta måste kraftfulla åtgärder sättas in – och tiden är knapp.

I min fråga tog jag bl. a. upp ett enskilt exempel, nämligen de spannmålstransporter till Sovjet som vållade diskussion i höstas. Oro finns för att vi skall förlora den del av transporter som skett på svenska kölar. Nu förefaller det som om det inte blir så många transporter som man räknat med. Jag hoppas att kommunikationsministern, om frågan blir aktuell igen, bevakar de svenska redarnas möjligheter och följer den internationella utvecklingen. Jag hoppas också att han i den mån det är möjligt i de internationella diskussionerna för fram de svenska intressena beträffande exempelvis den nyss nämnda frågan. Det kan t. ex. gälla överläggningar med ryssarna om bättre lastageplatser.

Det har under hösten gjorts en utredning om konkurrensen mellan sjöfart, järnväg och landsvägstransporter. Den visar att sjöfarten under lång tid förlorat marknadsandelar till järnvägen och lastbilstrafiken, med försämrad lönsamhet inom sjöfartsnäringsen, minskad sysselsättning och avyttring av fartyg som följd. Vad man efterlyser från de svenska redarna är kostnadsneutralitet mellan sjö-, järnvägs- och landtransporter.

Så drabbas t. ex. sjötransporterna av avgifter i hamnarna vid lastning och lossning som järnvägs- och landsvägstransporterna inte behöver besväras av. Även om detta i stort sett är en kommunal angelägenhet, vore det önskvärt att kommunikationsministern fick detta belyst och granskade eventuella möjligheter till ändringar. Detta innebär en genomgång av fyravgifter, hamnavgifter, avgifter till stuveri osv.

Redareföreningen uppvaktade kommunikationsministern före jul. Man hoppades då på åtgärder i budgetpropositionen, men där finns inga. Det är nu risk för att vi får en ytterligare snedvridning. Jag anser att man med allvar måste belysa konsekvenserna av detta och följa frågorna.

Anf. 4 Kommunikationsministern CURT BOSTRÖM:

Herr talman! Jag kan säga till Kerstin Ekman att när det gäller frågan om kostnadsneutralitet mellan olika transportmetoder framgår det av budgetpropositionen att vi på departementet skall undersöka om det förefinns snedhet vad beträffar kostnadsförhållandena mellan olika transportmetoder. Just denna fråga skall utvärderas och därmed vilka åtgärder man måste tillgripa.

När det sedan gäller sjöfarten kan jag omnämna att det i den regionalpolitiska utredning som här tillsatts, där man har att se på frakttödet i dess

helhet, kommer att ingå uppgiften att närmare undersöka huruvida man också skall tänka sig ett sjötransportstöd. Detta sker således utifrån att man också från sjöfartens sida har framfört sådana önskemål.

Anf. 5 KERSTIN EKMAN (fp):

Herr talman! Jag tackar för detta och hoppas att utvecklingen skall bli bättre i fortsättningen.

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Svar på fråga 1982/83:175 om säkerhetsbestämmelserna för transporter på järnväg av högexplosiva varor

Anf. 6 Kommunikationsministern CURT BOSTRÖM:

Herr talman! Hugo Hegeland har frågat mig om jag anser att de säkerhetsbestämmelser som gäller för statens järnvägar vid transport av högexplosiva varor samt av mycket giftiga ämnen genom tätbefolkade områden är tillräckliga.

Säkerhetsbestämmelserna vid transport av farligt gods på järnväg bygger på internationella regler och är anpassade till svensk produktlagstiftning. Bestämmelserna följs löpande upp och kompletteras utifrån inhemska och utländska erfarenheter.

För farliga godsslag finns detaljerade föreskrifter om emballering, inskränkningar i transportsättet, särskilda uppgifter i fraktsedeln, särskilda krav på transportmateriel och transportredskap, märkning av kollin och vagnar, tillåten samlastning, tömda emballage, rapportering i förväg av transport, uppställning av vagnar samt placering av vagnar i tåg. Genom reglerna skapas enligt min mening förutsättningar för säkra järnvägstransporter också genom tätbefolkade områden.

Anf. 7 HUGO HEGELAND (m):

Herr talman! Jag tackar kommunikationsministern för svaret.

Anledningen till min fråga är ett flertal järnvägsolyckor som har ägt rum under senare tid. Den allra senaste hände i Göteborg, där ett godståg som innehöll flera vagnar med högexplosiva produkter spårade ur och där man tvingades spärra av ett stort område under bärgningen. Vi hade en olycka i Falkenbergs centrum i oktober förra året, där de urspårade godsvagnarna hamnade blott några meter från intilliggande fastigheter. Ännu allvarigare var urspårningen i Hindås i januari 1982, då en gasolvagn ramlade ner i en ravin. Under bärgningen av denna gasolvagn fick man stänga av strömförsörjningen i hela samhället, därför att man var tvungen att tömma vagnen på dess innehåll. Ingen som helst gnistbildning fick nämligen äga rum, därför att explosionsrisken var så stor.

Kommunikationsministern läser nu upp de olika bestämmelser man har inom SJ. Det är klart att man har ett antal bestämmelser, men det helt

Torsdagen den
20 januari 1983

Om säkerhetsbestämmelserna för transporter på järnväg av högexplosiva varor

avgörande är ju om de är tillräckliga. Kommunikationsministern säger i den sista meningen av svaret: "Genom reglerna skapas enligt min mening förutsättningar för säkra järnvägstransporter också genom tätbefolkade områden." Min fråga är om kommunikationsministern verkligen anser att de förutsättningarna är tillräckliga för säkra järnvägstransporter också genom tätbefolkade områden.

Jag kan nämna att det till min stora förvåning inte är någon speciell hastighetsbegränsning för godståg som för vagnar med högexplosiva varor jämfört med för övriga godståg. En hastighetsbegränsning till 90 km gäller för alla godståg, oavsett vad de är lastade med. Men när det händer en olycka kan den lätt få katastrofala följder, med hänsyn till de oerhörda krafter som är i rörelse. Det oroar mig och många andra, som har hört av sig med anledning av de här senaste olyckorna, att godståg ändå får passera tätbefolkade samhällen med så pass höga hastigheter oavsett vad vagnarna innehåller.

Anf. 8 Kommunikationsministern CURT BOSTRÖM:

Herr talman! Jag har inte kunnat finna skäl till att de nuvarande föreskrifterna för transport av farligt gods på järnväg, vilka, som jag framhöll i svaret, fortlöpande kompletteras utifrån inhemska och utländska erfarenheter, skulle vara otillräckliga. Denna bedömning gäller även utifrån de påpekanden som Hugo Hegeland här gjorde, att transportererna går genom tätbefolkade områden, och den styrks i och för sig av det förhållandet att olyckor med farligt gods under järnvägstransport hittills inte har haft så allvarliga konsekvenser. Det har varit en av anledningarna till att någon omprövning av säkerhetsföreskrifterna inte har gjorts.

Jag kan också påminna om att riksdagen nyligen antog regeringens förslag till en ny lag och en ny myndighetsorganisation för transport av farligt gods. Den nya lagen trädde i kraft den 1 januari 1983. Samtidigt med att denna lag fastställdes inrättades en myndighet just med uppgift att bl. a. meddela föreskrifter om säkerheten. Denna nya myndighet kommer att ha mycket nära kontakter med SJ i frågor om hur farligt gods skall transporteras.

Anf. 9 HUGO HEGELAND (m):

Herr talman! Det är ju glädjande att SJ under senare tid har skärpt bestämmelserna, men enligt min och även andras uppfattning är de inte tillräckliga. När det gäller uppställning av vagnar finns det visserligen regler om att en s. k. skyddsvagn skall finnas både före och efter en vagn med högexplosiv last, men i realiteten skulle det behövas en på vardera sidan också. Då räcker det inte ens med dubbelspår. Den lösningen är alltså inte praktiskt möjlig, men man kan kompensera detta genom att dra ner hastigheten.

Även experter har varit inne på den här frågan – jag är icke någon sådan – och brandchefen i Helsingborg sade följande med anledning av en tågolycka i Helsingborg, som hände för några år sedan och då man koncentrerade all uppmärksamhet till de dödsoffer som så tragiskt krävdes:

”– Men ingen noterade att tre tankvagnar, placerade i tåget just efter de vagnar som nu kom att krossas, innehöll livsfarliga kemikalier! Hade de också vält hade en långt större katastrof med vida högre dödstal noterats.

Det behövs heller ingen direkt olycka för att en kemikalietågsvagn skall vara livsfarlig.

– Vi har ryckt ut till vagnar som stått på rangerbangårdar i solvärmen och ’plötsligt börjat pysa så konstigt’. När vi kommit fram har vi funnit en vagn lastad med gift sprickfärdig av lust att explodera. Och hur många gånger har inte vagnar stått och läckt på bangårdar? Jag upprepar, det är obegripligt att vi ännu inte fått Den Stora Katastrofen.”

Enligt min uppfattning är en möjlig förklaring, att järnvägsledningen kanske gör som regeringen – som Aftonbladet skrev häromdagen i en ledare att regeringen gör – nämligen ber till Gud. Jag kan mycket väl tänka mig att också järnvägsledningen gör det, för innan Tjörnbron rasade ansågs det mycket säkert att bygga broar på det sätt som använts för den och att det var helt uteslutet att den bron plötsligt skulle kunna dras ner av en båt i låg fart.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Svar på fråga 1982/83:176 om spårbunden trafik mellan Stockholm och Arlanda flygplats

Anf. 10 Kommunikationsministern CURT BOSTRÖM:

Herr talman! Wiggo Komstedt har, med hänvisning till ett riksdagsuttalande från socialdemokraterna i samband med riksdagsbeslutet om flyttning av flygtrafiken från Bromma till Arlanda, frågat mig om socialdemokraterna har samma uppfattning i regeringsställning som i oppositionställning och om så är fallet vad regeringen avser att vidtaga för åtgärder.

I det återopade riksdagsuttalandet framhålls betydelsen av en tillfredsställande kollektivtrafik mellan Stockholm och Arlanda. Särskilt pekas på behovet av en bättre busstrafik samt att terminalfrågan i Stockholm blir löst. När det gäller frågan om en järnvägsförbindelse till Arlanda föreslogs att regeringen snarast skulle ta fram ett underlag för ett riksdagsbeslut.

Regeringens uppfattning ligger fast. En järnvägsförbindelse till Arlanda bör prövas. Möjligheterna att bygga ut förbindelsen beror delvis på hur spårtrafiken totalt sett ordnas i Stockholmsregionen. Jag har erfarit att alla berörda parter vill att förutsättningarna för tågtrafiken i Stockholmsområdet nu klarläggs och att lösningar tas fram. Regeringen har mot denna bakgrund i december 1982 tillkallat en särskild utredare med uppgift att utreda och utarbeta en överenskommelse om tågtrafiken i Stockholmsregionen. I utredningsuppdraget erinras bl. a. om önskemålet om en järnvägsförbindelse till Arlanda. Utredningsarbetet skall bedrivas skyndsamt.

Torsdagen den
20 januari 1983

*Om spårbunden
trafik mellan
Stockholm och
Arlanda flygplats*

Anf. 11 WIGGO KOMSTEDT (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för svaret.

När riksdagen den 17 december 1980 med knapp majoritet biföll den socialdemokratiska reservationen om en utflyttning av jettrafiken från Bromma flygplats till Arlanda, var det med ett löfte att ordna bättre och snabbare förbindelser mellan Stockholms innerstad och Arlanda flygplats. Nu har vi åtta månader kvar till flyttningen, och ännu finns det ingenting klart om de här återopade förbindelserna. Samtidigt som flyget satsar alltmera på bekvämlighet för sina passagerare, skall tydligen problemen med att ta sig från och till flygplatsen kvarstå.

Min fråga är baserad på de högtidliga deklARATIONER som socialdemokraterna gjorde i samband med riksdagens beslut. Det var löften till alla dem ute i landsorten som hade framfört farhågor för sina regioner och för sina län – inte bara från borgerligt håll, utan även socialdemokratiska landshövdingar i Kristianstads, Blekinge, Värmlands m. fl. län framförde sin oro.

Från moderat håll varnade vi för de enorma kostnader som en spårbunden trafik skulle medföra, men detta viftades bort i debatten. Det var ingen hejd på storleken av de spenderskor som man vid det tillfället hade på socialdemokratiskt håll.

Nu har vi bakom oss valet 1982, som har förändrat det hela. Nu har vi Curt Boström som ansvarig för att infria de löften som hans partivänner så högtidligt gav i oppositionsställning. Kommunikationsministern hänvisar i sitt svar till den utredning som har fått Gunnar Sträng som ansvarig. Vi har stor respekt för riksdagens äldste ledamot, men vet ju av erfarenhet att han brukar sitta ovanligt länge på sina uppdrag. Vad talet om skyndsamhet innebär vet därför inte jag. Men innan vi vet vad Gunnar Sträng har tänkt ut att regeringen skall tycka, måste någonting ske under tiden. Jag tror inte att kommunikationsministern eller någon annan ansvarig tycker att det är rimligt att tusentals personer varje dag skall stå ute i ur och skur och vänta på flygbussen, utan att veta om någon lösning är på gång.

Bussen är ett bra transportmedel, och jag tror nu som tidigare att det är den bästa och framför allt den billigaste lösningen. Men förbindelserna måste göras snabbare och bekvämare.

Efter det svar som jag har fått i dag, måste jag fråga kommunikationsministern: Vilka åtgärder tänker kommunikationsministern vidta *nu* för att det de närmaste tio åren skall skapas drägliga kommunikationer mellan innerstaden och Arlanda? Den frågan är också baserad på de socialdemokratiska reservationerna i samband med frågans tidigare behandling i kammaren.

Anf. 12 Kommunikationsministern CURT BOSTRÖM:

Herr talman! Jag instämmer i Wiggo Komstedts påstående, att det nu är ungefär åtta månader kvar tills man flyttar ut till Arlanda. Men här vill jag gärna erinra om att den socialdemokratiska regeringen mycket snabbt tog sig an frågan om kollektivtrafiken i Stockholm över huvud taget. I detta ingår Arlandaförbindelserna.

Vi har tidigare i våra motioner pekat på att det vore rimligt att man redan förut hade satt i gång med det här arbetet från regeringens sida. Vi kan inte annat än beklaga att all denna tid har gått utan att någonting har gjorts. Vi har således med denna åtgärd varit beredda att så snabbt som möjligt försöka få fram ett underlag för att man skall kunna ta ställning till frågan.

När det gäller vad som skall göras omedelbart i vad avser förbindelserna ut till Arlanda är problemet såsom jag, som ganska flitig resenär ut till Arlanda, upplever det, att det i huvudsak är trafiken genom stadskärnan fram till Hagaterminalen som innebär ett tidshinder.

Jag har vidare erfarit att man från Stockholms kommuns sida avser att vidta de åtgärder som är möjliga – nämligen när det gäller busstrafikfil osv.

Jag hoppas att det ändå skall vara möjligt att förkorta restiden ut till Arlanda. Restiden från Hagaterminalen och ut till själva flygplatsen har i varje fall jag personligen inte upplevt som något speciellt stort problem. Inte heller tror jag att man kan vidta speciellt många åtgärder för att förbättra den förbindelsen.

Anf. 13 WIGGO KOMSTEDT (m):

Herr talman! Att det inte har hänt någonting är jag den förste att beklaga. Från moderat håll har vi tidigare påtalat det här, och i trafikutskottet var vi t. o. m. beredda att gå så långt att det påbörjade arbetet i Arlanda stoppades, när man inte kunde visa upp det avtal som skulle finnas mellan staten, Stockholms kommun och landstinget.

Vi är således oroliga över att ingenting har hänt. Inte heller under den tid som gått sedan vi fick ny kommunikationsminister har någonting gjorts.

Jag skall be att få citera vad som står i en reservation av socialdemokraterna, vilken är fogad vid trafikutskottets betänkande i samband med behandlingen av det aktuella ärendet:

Även enligt utskottets uppfattning är en absolut förutsättning för att linjetrafiken skall kunna flyttas över från Bromma flygplats till Arlanda att kollektivtrafikförbindelserna mellan Stockholms city och Arlanda förbättras. Riksdagen har våren 1978 uttalat att det behövs kraftfulla åtgärder för att uppnå en tillfredsställande standard för kommunikationerna mellan Stockholm och Arlanda (TU 1977/78:3, rskr 1977/78:37). Detta arbete skulle med hänsyn inte minst till behovet av en snar lösning av terminalfrågan i Stockholms innerstad – bedrivas med skyndsamhet.

Finanslandstingsborgarrådet Nils Hallerby, Stockholms läns landsting, och finansborgarrådet John-Olof Persson, Stockholms kommun, har i brev den 24 april 1980 till trafikutskottet meddelat att AB Storstockholms lokaltrafik (SL) har en sådan planering, att de ökade krav på kollektivförbindelser mellan Stockholms city och Arlanda, som en överflyttning av flyglinjetrafiken till Arlanda leder till, kommer att tillgodoses. Kommunen och landstinget är också beredda att tillsammans med staten medverka till att skapa förutsättningar för en förbättrad in- och utrikesterminal i centralt läge i Stockholm.

På kort sikt kan med ganska enkla åtgärder de kollektiva transporter till Arlanda göras snabbare genom att den nuvarande busstrafiken ges en smidigare utformning, innebärande att kollektivfält anläggs och Hagaterminalen stängs.”

Såvitt mig är bekant är möjligen något på gång när det gäller kollektivtrafiken mellan Vanadisplan och Norrtull, men inget annat därutöver. Det är det som gör mig fundersam. I kommunikationsministerns svar kan inte något som helst löfte skönjas och inte heller något framtidshopp.

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Svar på fråga 1982/83:192 om förbättrad vägskyltning

Anf. 14 Kommunikationsministern CURT BOSTRÖM:

Herr talman! Marianne Karlsson har frågat mig om jag avser att vidta några åtgärder för att förbättra skyltningen längs våra vägar.

Enligt Marianne Karlsson har den skyltning längs riks- och länsvägarna som utvisar avstånd till olika orter under senare år blivit bristfällig.

Föreskrifter för vägvisning meddelas av trafiksäkerhetsverket med utgångspunkt i vägmärkesförordningen (1978:1001). I sina föreskrifter för den allmänna vägvisningen har trafiksäkerhetsverket angett bl. a. var skyltar bör sättas upp och till vilken typ av orter vägvisning bör ske. Föreskrifterna grundas bl. a. på principen att en långväga trafikant inte skall behöva använda karta annat än i början och i slutet av sin resa. En annan nog så viktig grundtanke är att utmärkningen skall vara enhetlig och enkel. De nuvarande principerna för vägvisning har varit oförändrade sedan början av 1960-talet.

Vägvisningen vid våra riks- och länsvägar sköts av vägverket. För arbetet med vägvisningen har vägverket utarbetat en vägvisningsplan. Denna plan bygger på trafiksäkerhetsverkets föreskrifter. Vägverket överväger att utöka skyltningen något vid den revision av planen som skall göras i år.

Lokaliseringsmärken av olika slag – pilar, ortnamnsskyltar, avståndsskyltar – har till uppgift att hjälpa trafikanterna att orientera sig. Jag håller med Marianne Karlsson om att detta är en viktig uppgift. Trafikanternas förmåga att uppfatta skyltar är emellertid begränsad. Av trafiksäkerhetsskäl är det därför viktigt att antalet skyltar kan hållas nere, liksom att skyltarna inte innehåller för mycket text. Detta är också väsentligt av kostnadsskäl. Jag anser att den vägvisning vi nu har vid riks- och länsvägarna väl fullgör sin uppgift. Jag ser därför ingen anledning att vidta några åtgärder för att förändra principerna för vägvisningen.

Anf. 15 MARIANNE KARLSSON (c):

Herr talman! Jag tackar kommunikationsministern för svaret, även om det inte var så värst positivt.

Anledningen till min fråga är att jag under senare år har funnit

---

*Om förbättrad
vägskyltning*

vägskyltningen mycket förvånande. Ett tag var man benägen att tro att det skulle stå Rom på alla skyltar i vårt land, för alla vägar lär ju bära till Rom. Men så helt plötsligt började skyltningen utföras på ett nytt sätt, och det kom in en mängd byanamn i stället. Jag menar nog att någonting mitt emellan skulle vara det allra bästa, och när jag på senare tid har resonerat mycket med mina kolleger här i riksdagen, har jag funnit att många har samma uppfattning som jag.

Det som kom mig att reagera var när vår köpmannaförening i Skänninge förra våren kontaktade vägverket för att försöka få en skylt med namnet Skänninge vid avfarten från E 4-an vid Mantorp. Där står endast angivet Vadstena, och det kan anses vara en slutort på denna väg, men när man far till Vadstena passerar man alltså Skänninge.

Skänninge är en urgammal stad med långa traditioner och många sevärdheter, och den besöks av ett stort antal människor. Första torsdagen i augusti månad varje år har vi dessutom Skänninge marknad, som besöks av 80 000 till 100 000 människor. De besökande kommer från olika delar av vårt land och måste finna det mycket märkligt att det inte finns en enda skylt med namnet Skänninge vid avfarten från E 4 när man kommer norrifrån, från Stockholmshället.

Jag har ett annat exempel på det motsatta förhållandet. När man åker från Motala mot Skänninge, en mindre väg över Fågelsta, finns det mitt emellan orterna en skylt med namnet Lagmansberga. Eftersom jag själv är lagmansbergabo är jag mycket stolt över att det står Lagmansberga på skylten, men det är till ingen nytta för dem som åker på vägen, för de flesta skall till Skänninge. Det vore alltså bättre att det stod Skänninge på skylten.

Det är svårt att stå och prata om detta här i kammaren, och man kan ha olika uppfattningar om antalet skyltar och hur skyltningen skall göras. Men de flesta trafikanter på våra vägar skall till varken Helsingborg, Stockholm eller Sundsvall, utan de skall förmodligen ta av från exempelvis E 4-an och åka till en mindre ort. Därför anser jag att det vid avfarterna bör finnas skyltar med namn på de tätorter som är så pass stora som Skänninge.

Det är också viktigt att vi behåller våra ortnamn och gärna präntar in dem i minnet.

Man behöver inte göra några nya tavlor utan endast sätta nya skyltar på de tavlor som redan finns i de flesta av de fall som jag talar om.

Jag måste säga att jag tycker det var tråkigt att kommunikationsministern inte vill se över den här frågan. Anser kommunikationsministern verkligen att vi skall utesluta så pass stora orter som Skänninge från att finnas med på skyltarna vid avfarterna från E 4?

Det står också i svaret att man inte skall behöva karta någon gång under sin resa. Men så blir fallet som det är nu. Anser inte kommunikationsministern att det kan innebära en olycksrisk att man måste stanna vid avfarten från E 4 för att hitta Skänninge? Man måste nämligen titta på en karta.

Torsdagen den
20 januari 1983

*Om AMU-verksamheten i
Malmöregionen*

Anf. 16 Kommunikationsministern CURT BOSTRÖM:

Herr talman! Jag kan naturligtvis inte ta ställning till om det är speciellt angeläget att Skänninge finns med i vägvisningen på det sätt som Marianne Karlsson här angav.

Ett av skälen till att skyltningen begränsas är trafiksäkerhetsskäl. Jag är övertygad om att många av oss har varit med om att kunna notera alltför många skyltar utefter vägarna som har irriterat så att man kan utgå ifrån att de innebär en trafiksäkerhetsrisk.

Om man är tvungen att läsa kartan för att lokalisera sig och stanna upp på vägen kan det givetvis utgöra ett problem. Men min bedömning är den som jag har angivit i mitt svar, att jag inte ser något skäl för en omprövning. Vi får väl också se vad vägverket utifrån sin revision kan komma fram med i den här frågan.

Anf. 17 MARIANNE KARLSSON (c):

Herr talman! Jag nämnde Skänninge för att ge en anvisning om hur det är i vårt område, men skyltningen är lika underlig i hela landet. Under lunchen i dag fick jag reda på att det också utanför Stockholm finns många underliga skyltar. Jag tycker därför att det verkligen behövs en översyn.

Enligt min mening kan bilisterna bli minst lika irriterade av att det inte finns någon skylt med anvisning om den ort de är på väg till som av att det förekommer någon skylt för mycket. Jag har också den uppfattningen att om man skall köra till en plats och namnet på den finns på en skylt med kanske fem sex namn, så uppmärksammar man lätt just namnet på den ort man söker. Jag tror att kommunikationsministern överdriver när han talar om bilisternas dåliga förmåga att uppfatta skyltar.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Svar på fråga 1982/83:209 om AMU-verksamheten i Malmöregionen

Anf. 18 Arbetsmarknadsministern ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Bo Arvidson har frågat mig om AMU-verksamheten i Furulund kommer att vara kvar och i så fall i vilken omfattning.

Som Bo Arvidson själv nämner i sin fråga ligger ärendet hos arbetsmarknadsstyrelsen. Ansvar för lokaliseringen och omfattningen av arbetsmarknadsutbildning vilar på arbetsmarknadsstyrelsen, medan genomförandet av utbildningen, i vilket bl. a. ingår anskaffning av lokaler, sköts av skolöverstyrelsen.

Jag anser det dock väsentligt att resurserna för arbetsmarknadsutbildning i Malmöhus län kan utökas och förläggas så att de kan utnyttjas effektivt. Statistiken visar att arbetsmarknadsutbildningen i dag inte används i lika hög grad i Malmöhus län som genomsnittligt i riket, trots att beläggningen vid centren f. n. är hög.

Regeringen har i årets budgetproposition inom anslaget för arbetsmarknadsutbildning beräknat en medelsram för AMU:s lokalkostnader. I denna ram finns även utrymme för vissa lokalinvesteringar.

Om AMU-centret skall ligga kvar i Furulund eller flyttas närmare Malmö är dock en fråga för de berörda myndigheterna att avgöra.

Anf. 19 BO ARVIDSON (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka arbetsmarknadsministern för svaret på min fråga.

Frågan om AMU-verksamheten i Malmöhus län är viktig, inte minst i rådande arbetsmarknadsläge. I länet var i december 1982 3,8 % arbetslösa i åldern 16–64 år mot 3,1 % för hela riket. Malmöhus län har i förhållande till andra storstadslän också en låg volym AMU. Jag noterade med tillfredsställelse att arbetsmarknadsministern sade att hon ansåg detta vara viktigt att ta hänsyn till och att kapaciteten för AMU kan utökas.

Under de senaste nio åren har många utredningar gjorts angående främst lokalfrågorna i Malmö men även om framtiden för AMU-centret i Furulund. 1979 startade man en utredning om behovet av AMU inför 1980- och 1990-talen. Utredningen kom fram till att det behövs två AMU-centrer i Malmö och att Furulund skulle läggas ner i slutet på 1980-talet. I juni 1982 tillsatte arbetsmarknadsstyrelsen en arbetsgrupp, och det är förslaget från den som närmast är aktuellt.

När det gäller den framtida verksamheten i Furulund och naturligtvis också i Malmö är två faktorer enligt min mening viktiga. AMU-verksamheten skall först och främst bedrivas där den behövs. I dag finns det 551 utbildningsplatser i Furulund. Ungefär en tredjedel av eleverna kommer från Malmö, och resten från andra delar av länet. Enligt det senaste förslaget skall Furulund få 223–293 platser.

Det är vidare viktigt att AMU-verksamheten organiseras så att den kan bedrivas till lägsta möjliga samhällsekonomiska kostnader. Det gäller såväl kostnaderna för lokaler som de samhälleliga kostnaderna i övrigt. Jag är inte helt övertygad om att man får billigare lokaler vid en stor nybyggnation i Malmö jämfört med vad som är fallet med lokalerna i Furulund. Detta gäller även när hänsyn tas till vissa upprustningsbehov där.

För kommunen och för de anställda är det viktigt att man får klarhet i frågan om framtiden för AMU-centret i Furulund. Jag vill därför ställa ytterligare en fråga till arbetsmarknadsministern: Delar arbetsmarknadsministern min uppfattning att man vid organiserandet av dettas framtida verksamhet bör ta största möjliga hänsyn till de totala samhällsekonomiska kostnaderna?

Anf. 20 Arbetsmarknadsministern ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Ja, det är viktigt att man tar hänsyn till de totala samhällsekonomiska kostnaderna. Jag förutsätter att man när de ansvariga myndigheterna gör sin planering och bedömning också tar sådana hänsyn.

Torsdagen den
20 januari 1983

*Om planerade
patientdatabaser
inom landstingen*

Bakgrunden till att länsarbetsnämnden i Malmöhus län har sett över arbetsmarknadsutbildningen är just det som jag påpekat och som också frågeställaren tog upp, nämligen att man faktiskt i detta län jämfört med landet i övrigt har en ganska låg nivå när det gäller AMU-verksamheten. Därför behövs alltså en förstärkning. Man måste då naturligtvis fundera över hur den effektivaste möjliga arbetsmarknadsutbildningsverksamheten skall kunna åstadkommas.

De lokaler som nu finns i Furulund – gamla fabrikslokaler – är billiga. Men enligt uppgift går de kanske inte att utnyttja på för arbetsmarknadsutbildningen bästa möjliga sätt. Vi diskuterar ju allmänt inom arbetsmarknadsutbildningen möjligheter till förbättringar på olika sätt, och bl. a. har frågan om saxning kommit. Såvitt jag förstår har man bl. a. i Furulund haft vissa svårigheter med att få lokalerna att fungera på ett effektivt sätt. Vid bedömningen av kostnaderna måste man också ta hänsyn till hur lokalerna kan utnyttjas.

Det tillhör dock inte mina uppgifter som statsråd att avgöra hur AMU-verksamheten i Malmöhus län lokalmässigt skall bedrivas. Det är de inblandade myndigheterna som skall avgöra den saken. De resonemang som hittills förts innebär att det fordonstekniska blocket i dess helhet skall ligga kvar i Furulund.

Anf. 21 BO ARVIDSON (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka fru statsrådet för denna komplettering. Jag vill också fråga om det finns möjlighet att få besked om när ett svar i ärendet ungefärligen kan väntas.

Anf. 22 Arbetsmarknadsministern ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Skolöverstyrelsen håller nu såvitt jag förstår på att resonera om ett lokalprogram för arbetsmarknadsutbildningen i länet. Om det blir fråga om nybyggnad eller liknande går ärendet vidare till byggnadsstyrelsen. Det är i dag omöjligt att ange någon tidpunkt för när dessa diskussioner kommer att vara avslutade.

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § Svar på fråga 1982/83:201 om planerade patientdatabaser inom landstingen

Anf. 23 Statsrådet GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Gunnar Biörck i Värmdö har frågat mig vad de i budgetpropositionen (1982/83:100, bilaga 7) angivna patientdatabaserna är för något, vilka slag av uppgifter de skall innehålla, hur de skall upprättas och vilken sekretess som skall gälla för dem.

Frågan om landstingens registrering av patientuppgifter för administration, planering och uppföljning av verksamheten behandlades i propositionen.

nen (1979/80:6) om socialstyrelsens uppgifter och organisation m. m. Av propositionen framgår att landstingen bör inrätta s. k. patientdatabaser. Dessa skall även vara tillgängliga för forskning. Uppgifterna avser sådana förhållanden som födelsedatum, kön, bostadsort, diagnos, operationer m. m.

Patientuppgifter i landstingens databaser åtnjuter samma sekretesskydd som patientuppgifter i journaler m. m.

Ca 90 % av patienterna i den slutna kroppssjukvården omfattas redan av en liknande registrering.

Behovet av patientuppgifter som kan bearbetas har ökat genom att landstingen fr. o. m. den 1 januari i år har fått ett vidgat ansvar för befolkningens hälsa. Skade- och sjukdomsförebyggande åtgärder kan vidtas såväl inom hälso- och sjukvården som inom andra samhällssektorer, om den information som finns registrerad i sjukvården om risker i människornas livsmiljö bearbetas och utnyttjas.

Även centralt behövs ett underlag för planering och uppföljning av verksamheten inom hälso- och sjukvården. I propositionen om socialstyrelsen föreslås att en central planeringsdatabas skall inrättas. Alla för detta dataregister erforderliga uppgifter om patienterna bör enligt propositionen kunna hämtas från landstingens databaser. Dessa uppgifter i planeringsdatabasen skall endast kunna hänföras till grupper av individer.

Riksdagen har ingen erinran mot propositionen i den del som behandlade frågan om databaserna (SoU 1979/80:45, rskr 386).

Socialektorns statistikdelegation, som består av representanter för datainspektionen, socialstyrelsen, riksförsäkringsverket, statistiska centralbyrån, Landstingsförbundet och Svenska kommunförbundet, har i en rapport till socialstyrelsen, som överlämnats till socialdepartementet, rekommenderat ett minimiinnehåll i landstingens patientdatabaser. Denna fråga är f. n. föremål för överläggningar mellan socialdepartementet och Landstingsförbundet.

Anf. 24 GUNNAR BIÖRCK i Värmdö (m):

Herr talman! Tillåt mig att tacka statsrådet Sigurdsen för hennes vänlighet att besvara min fråga och ge mig upplysningar, som jag kanske borde ha känt till och reagerat på tidigare. Orsaken till att jag grep till om icke svärdet så pennan när jag under socialhuvudtiteln läste att landstingen upprättar patientdatabaser med uppgifter om hälsotillstånd, sjukdom, vård etc., är naturligtvis att jag är livrädd för persondatabaser i allmänhet och patientdatabaser i synnerhet – alldeles särskilt om dessa anförtros åt landstingen och inte åt sjukhusen och sjukvårdsinstitutionerna.

Det finns tyvärr mycket i propositioner och betänkanden från andra utskott än dem man själv arbetar i som undgår även flitiga läsare av riksdagstryck. De här uppgifterna är alltså för mig nya och oroväckande.

Känslan för andra människors integritet, särskilt de svagas, hjälplösa och till andras omsorger utlämnades, är stark inom sjukvården och skall vara stark. Men med datorer med papperssjök eller bildskärmar – som vem som

Torsdagen den
20 januari 1983

*Om planerade
patientdatabaser
inom landstingen*

helst kan titta över axeln på – riskerar man att prisge denna integritet och möjliggöra att tystnadsplikten bryts, ty världen vet vad trenne veta.

Jag var för några år sedan med när en dataexpert i en föreläsningssal glömde ett antal datasjok med namnen på en väntelista på abortsökande. Inom andra verksamhetsområden är denna känsla för andra människors integritet oftast svagare, vilket det här exemplet visar. Svagast är den bland administratörer och massmedia, och jag är mer oroad av att det är landstingen som huvudmän än om det skulle ha varit de sjukvårdande institutionerna i det här sammanhanget.

Statsrådet Sigurdsen nämnde också forskningen på de här databaserna. Jag finner i svaret att socialstyrelsens databas endast skall innehålla grupper av individer. Det är gott och väl. Men de andra är alltså individspecifika. Det står i statistikutredningen – den gula bok till vilken statsrådet uppenbarligen refererar – att ad hoc-uttag från dem skall kunna göras t. ex. för forskning. Man frågar sig: Till vad *annat* än till forskning?

Jag har en vädjan till statsrådet Sigurdsen. Jag har varit läkare i över 40 år i skilda befattningar inom sjukvården. Genom motioner 1976/77 och 1978/79 har jag förgäves försökt få riksdagen att förstå att minst lika viktigt som aldrig så många datakörningar av stora heterogena patientdatamaterial – körningar som dessutom sällan blir tillgängliga förrän flera år har gått och uppgifterna i allmänhet är obsoleta – vore att återigen uppmuntra klinikchefer och distriktsläkare att årligen se igenom sin verksamhet, göra en årsberättelse, begrunda vad som kommer fram där och se om man kan skönja några nya tendenser. Jag har motionerat om detta i år igen, och kanske det går bättre nu. – Debatten kring BT Kemi förefaller att ha givit stoff för reflexioner i den riktningen. Lokala förändringar kan maskeras om man buntar samman för många uppgifter så att man får för stora material. Jag skulle därför vilja sluta med att fråga statsrådet Sigurdsen om hon kan tänka sig att, med större grundlighet än vad socialutskottet tidigare givit bevis på, överväga frågan om återinförande av kommenterade årsberättelser.

Anf. 25 Statsrådet GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Det är klart att riksdagsledamöterna, även om de är flitiga läsare, inte kan observera allt i riksdagstrycket. Jag har ändå den uppfattningen att Gunnar Biörck i Värmdö är en av de allra flitigaste läsarna.

Det är klart att man kan ha olika uppfattningar om individrelaterade patientdatabaser. För min del anser jag att det är viktigt att vi har sådana. Då kan vi forska om olika faktorer som kan påverka vår hälsa, bl. a. genom brister i arbetsmiljön. Vi kan studera dödlighet och sjuklighet för olika befolkningsgrupper.

Studier i våra nordiska grannländer visar t. ex. att dödligheten i tumörsjukdomar är omkring 75 % högre bland manliga arbetare utan yrkesutbildning än bland högre tjänstemän, akademiker och likställda. Vissa kommuner har högre sjukdomsfallfrekvens än andra. Sådana uppgifter kan användas vid planeringen av förebyggande åtgärder och vårdresurser. Jag är

av den uppfattningen att den epidemiologiska forskningen kommer att tillmätas en allt större betydelse.

På den direkta fråga som Gunnar Biörck ställde till mig om årsberättelserna vill jag svara att jag inte är beredd att villfara hans önskan på den punkten.

Anf. 26 GUNNAR BIÖRCK i Värmdö (m):

Herr talman! Vad statsrådet Sigurdsen nu sade om individrelaterade databaser kan jag i och för sig hålla med om, under förutsättning att de handhas icke av "landstingen" utan av personal som är direkt sjukvårdsanknuten. Det är där gränsen går mellan dem som har känsla för integritet och dem som icke har känsla för integritet.

Samtidigt vill jag påpeka att det inte är säkert att man kommer åt brister i arbetsmiljön genom databaser som gäller hela landstingsområden. Jag kan inte gå in på det i detalj – jag kan inte ärendet tillräckligt väl för det – men det verkar som om BT Kemi-fallet visar att man måste ha mindre områden än ett helt landstingsområde som bas för att det skall framgå om någon viss industri är särskilt miljöfarlig. Så till vida är jag alltså överens med statsrådet Sigurdsen.

Vad beträffar frågan om årsberättelserna vädjar jag till statsrådet Sigurdsen att tänka om. Frågan kom kanske litet plötsligt, och jag tror att det skulle vara skäl att tänka om på den här punkten. En sjukvårdsinrättning är i viss bemärkelse ett företag. Alla svenska företag gör årsberättelser. De ser efter vad de har haft för sig under året, vad resultatet blivit och vad de kan dra för slutsatser i olika riktningar. Detta gjorde vi förr alltid på sjukhuskliniker. Där gjorde man då just epidemiologiska upptäckter. Nu är allt hopvispat i stora datasjok som ingen tar ansvar för och ingen egentligen kan dra några slutsatser av, därför att registren inte är gjorda så att bestämda frågor kan besvaras.

Anf. 27 Statsrådet GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! I regel är patientdatabaserna placerade på våra sjukvårdsinrättningar, och de skall naturligtvis primärt användas inom sjukvården, men de kan alltså också få andra användningsområden.

Sedan måste jag till Gunnar Biörck i Värmdö säga att jag inte, som han, är livrädd för landstingen. Vi är ändå överens om att det är landstingen, sjukvårdshuvudmännen, som har ansvar för den direkta verksamheten.

Anf. 28 GUNNAR BIÖRCK i Värmdö (m):

Herr talman! Jag har möjligen uttryckt mig något okoncist om jag har sagt att jag var livrädd för landstingen. Det är jag inte: jag är livrädd för att de är huvudmän för databaserna. Jag anser att det skall vara en medicinsk person inom landstingen som skall vara huvudman för en patientdatabas.

Överläggningen var härmed avslutad.

Torsdagen den
20 januari 1983

*Om tidpunkten
för vissa väntade
utredningsbe-
tänkanden*

9 § Svar på fråga 1982/83:200 om tidpunkten för vissa väntade utredningsbetänkanden

Anf. 29 Justitieministern OVE RAINER:

Herr talman! Gunnar Biörck i Värmdö har frågat mig när förvaltningsutredningen (B 1977:01) och tjänsteansvarskommittén (Ju 1979:13) avses skola överlämna sina slutbetänkanden.

Beträffande förvaltningsutredningen – som tillhör civilministerns ansvarsområde – har jag inhämtat att arbetet beräknas vara avslutat under innevarande halvår. Med tjänsteansvarskommitténs ordförande har jag träffat den överenskommelsen att kommittén skall avlämna sitt betänkande under april i år och att eventuellt återstående följdlagstiftningsfrågor kan redovisas i annan ordning genom ordförandens försorg.

Anf. 30 GUNNAR BIÖRCK i Värmdö (m):

Herr talman! Jag tackar justitieministern för det korta, klara och koncisa svaret. Får jag bara tillägga att orsaken till min fråga var, som framgår av hänvisningen, en önskan att få någonting gjort här i riksdagen. Kanske det beror på att jag är litet otålig av mig, men jag har viss sympati för Churchills uppmaning till sina ministrar: Action this day! Som motionär slår man ofta sin panna blodig mot befintliga eller ännu inte tillsatta utredningar.

När det gäller ett av mina favoritämnen, nämligen riksdagens kontrollmakt, som faktiskt är angiven i regeringsformen 1 kap. 4 §, har dessa utredningar länge stått i vägen som en ursäkt för att ingenting företa sig. En utredning som jag gjorde i en motion förra året, där jag såg tillbaka på vad en annan framstående socialdemokratisk statsman, Fredrik Vilhelm Thorsson, hade haft för sig, visade att han i november 1922, då det fanns 162 utredningar, upplöste 70, gav 47 en respit på ett halvår och lät 19 bli vilande. Bara 26 fick fortsätta utan tidsbegränsning. De tendenser i den här riktningen som den nya regeringen har ådagalagt är på allt sätt berömvärda, och jag hoppas att ni fortsätter i den riktningen.

Jag har inte mycket att tillägga. Jag hoppas att de realistiska uppgifter som justitieministern har lämnat kommer att stå sig. Jag litar på att justitieministern ingriper, om de inte står sig.

Får jag komma med en följdfråga som bottnar i min egen okunnighet?

Det finns någonting som heter förvaltningsrättsutredningen också. Jag vet inte riktigt vad den har för sig. Jag har inte frågat om detta, så jag kan inte begära att justitieministern skall svara på det. Den utredningen har hållit på i 4 år, och en genomsnittlig svensk kommitté håller inte på mer än 3,6 år – det har jag räknat ut. Jag vet inte om justitieministern är i stånd att ge mig någon ytterligare upplysning om huruvida denna kommitté kan ha någon betydelse för frågan om utredningen av riksdagens kontrollmakt.

Anf. 31 Justitieministern OVE RAINER:

Herr talman! Regeringen gjorde under hösten en genomgång av samtliga kommittéer. Den resulterade i att bl. a. de här två utredningarna fick besked

om att de skulle skynda på. Det finns alltså angivet en tidsfrist för dessa utredningar. Jag skall verkligen göra vad på mig ankommer för att se till att tidsfristen hålls.

Förvaltningsrättskommittén fick ett föreläggande av samma slag. Jag minnar mig inte nu precis den tidpunkt som därvid angavs, men den var näraliggande den tidpunkt som angavs för de båda andra utredningarna.

Anf. 32 GUNNAR BIÖRCK i Värmdö (m):

Herr talman! Hövligheten kräver att jag tackar även för detta svar.

Överläggningen var härmed avslutad.

*Om rätten att
sprida information
genom kabel-TV*

10 § Svar på fråga 1982/83:210 om rätten att sprida information genom kabel-TV

Anf. 33 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Per Unckel har ställt följande två frågor till mig: Är statsrådet beredd att låta samma regler i fråga om t. ex. etableringsfrihet gälla för kabel-TV som i dag enligt tryckfrihetsförordningen gäller för tidningar och böcker? Om statsrådet, såsom det förefaller av gjorda uttalanden, avvisar en sådan förstärkning av yttrandefriheten: vilken är i så fall den ur yttrandefrihetssynpunkt principiella skillnaden mellan tidningar och böcker å ena sidan och kabel-TV å den andra?

Yttrandefrihetsutredningen (Ju 1977:10), där Per Unckel är ledamot, skall enligt sina direktiv söka få till stånd en grundlagsreglering av yttrandefriheten i olika massmedier efter mönster av tryckfrihetsförordningen. Enligt direktiven är en naturlig utgångspunkt för utredningen att sträva efter en enhetlig utformning av grundlagsskyddet, framför allt beträffande de grundläggande principerna. De olika mediernas särskilda karaktär kan emellertid komma att nödvändiggöra en särreglering på vissa punkter. Enligt de uppgifter jag har fått räknar utredningen med att avge sitt huvudbetänkande under senare delen av år 1983.

Frågor om kabel-TV behandlas också av den nyligen tillsatta massmediekommittén (U 1982:07), som enligt sina nuvarande direktiv skall behandla vissa frågor om utnyttjande av kabelförbindningar för överföring av TV-program. En fråga gäller om program från Sveriges Radio-koncernens företag alltid skall distribueras. En annan är hur kanalutrymmet skall fördelas, om anspråken är större än det tillgängliga utrymmet.

I direktiven uppmärksammas vidare frågan huruvida ägaren till ett kabelnät skall ha rätt att hindra viss programdistribution över nätet och att själv bedriva programverksamhet. Jag har för avsikt att inom kort återkomma till regeringen med förslag till nya direktiv för kommittén.

Jag har givetvis inga principiella invändningar mot att yttrandefrihetsfrågorna i olika massmedier regleras i grundlag. Innehållet i dessa regler får självfallet anpassas till de olika mediernas särskilda karaktär. Regeringen

Torsdagen den
20 januari 1983

*Om rätten att
sprida information
genom kabel-TV*

kommer att ta ställning till dessa frågor efter det att de berörda utredningarna har avgivit betänkanden.

Frågan om etablering av kabel-TV-nät har diskuterats mycket internationellt, bl. a. i Norge och Storbritannien. I inget av dessa länder har man ansett sig kunna medge en helt fri etableringsrätt för kabel-TV. Skälen till detta är dels att man vill garantera att kabelnäten får en tillräcklig kapacitet, att linjedragningen blir rationell och att olika nät kan kopplas samman, dels synpunkter på nätens användning. Jag kan här peka på behovet av att slå vakt om den nationella kulturen och att säkra tillgång till kabel-TV-mediet för olika användare. För Sveriges del kan jag särskilt peka på behovet av att behandla frågan om reklam på samma sätt för olika former av radio- och televisionsprogram.

Anf. 34 PER UNCKEL (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Göransson för svaret på min fråga. Av tryckfrihetsförordningens allra första kapitel framgår att vi här i Sverige har rätt att utan hinder av det allmänna utge tryckt skrift. Det är den grundläggande etableringsfrihetsregeln som anges där.

Det förefaller emellertid som om kulturministern under de senaste månaderna har anlagt en annan syn i fråga om de nya medierna. Tryckfrihetens grundprincip – alltså den att det är vars och ens rätt att fritt utnyttja det fria ordet i tryckt skrift – tycks inte gälla t. ex. kabel-TV. I stället har kulturministern hänvisat till kulturhänsyn i vidaste bemärkelse, en hänvisning bakom vilken förefaller kunna dölja sig någonting helt annat än det som tryckfriheten baseras på.

Statligt förmynderi, som är främmande för opinionsbildningen i ett fritt och öppet samhälle som vårt, tycks av kulturministerns uttalande kunna få fritt utlopp i fråga om de nya medierna. Därför, herr talman, har jag bett kulturministern att göra en yttrandefrihetsjämförelse mellan tidningar och kabel-TV.

I sitt svar nu hänvisar statsrådet Göransson till yttrandefrihetsutredningen, vars uppgift det är att vidga tryckfriheten också till andra medier.

Statsrådet hänvisar till att man härvid självfallet måste ta hänsyn till olika mediers karaktär. Detta är självklart. Alla medier kan inte i alla detaljer behandlas precis lika ens i grundlag. Men en yttrandefrihetslagstiftning på tryckfrihetens grund kan aldrig sväva på målet i fråga om den grundläggande etableringsfrihetsregeln, för då har en sådan lagstiftning inget värde.

Statsrådet Göransson svävar nu på målet just i fråga om etableringsfriheten. Han talar om att man måste ha rationell linjedragning av kabel-TV-näten, och han hänvisar återigen till de kulturella hänsyn som nu tydligen skall vara styrande för de tillåtlighetsregler han är beredd att sanktionera för de nya medierna.

Då frågar man sig: Är statsrådet Göransson beredd att i fråga om tidningar och böcker anlägga motsvarande kulturella synpunkter? Skall man uppfatta det svar han nu ger i fråga om kabel-TV som en första början att påverka också andra medier?

Jag återkommer därför, herr talman, till min ursprungliga fråga som statsrådet avstod från att besvara, nämligen: Vilken är i yttrandefrihetsrättslig mening skillnaden mellan tidningar å ena sidan och kabel-TV å den andra? Några tekniska hinder för att medge etableringsfrihet i fråga om kabel-TV existerar, som statsrådet väl vet, över huvud taget icke.

Anf. 35 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Låt mig först ta upp det resonemang som Per Unckel för om de kulturhänsyn som jag har hänvisat till när jag har diskuterat kabel-TV och andra mediafrågor. Det har rört de hänsyn som vi måste ta till etablerade och existerande kulturformer, som kan ha svårt att hävda sig i en ny mediasituation. Det är för att garantera deras möjligheter att finnas till som vi har anledning att göra insatser över en statlig kulturpolitik. Detta har ingenting med ett statligt förmynderskap att göra.

I sin fråga har Per Unckel sagt följande: Är statsrådet beredd att låta samma regler i fråga om etableringsfrihet gälla för kabel-TV som enligt tryckfrihetsförordningen gäller för tidningar och böcker? Jag har i mitt svar refererat till att exakt samma regler kanske inte kan gälla och refererat till att man, när man har etablerat kabel-TV-nät bl. a. i Norge och Storbritannien, inte i något av de länderna har ansett sig kunna medge en helt fri etableringsrätt.

Det är faktiskt skillnad på tidningar och böcker å ena sidan och kabel-TV å den andra. I princip är det ju möjligt att ge ut ett obegränsat antal böcker och tidningar, som åtminstone teoretiskt kan nå läsarna. Principen om etableringsfriheten är då möjlig att upprätthålla, därför att det förhållandet att en utnyttjar sin frihet inte leder till en inskränkning i den andras möjlighet att utnyttja samma frihet.

För kabel-TV är läget annorlunda. Kabelnäten är fasta installationer. Om en fastighet är ansluten till ett kabelnät, måste den kabel-TV som skall sändas till fastigheten gå över det nätet. Den som bestämmer över vad som får förmedlas över kabelnäten får alltså monopol över vad som kan sägas och mottas i kabel-TV. Det är alldeles uppenbart att det måste finnas regler för hur en sådan monopolställning får utnyttjas. Jag ser inte detta som ett ingrepp i yttrandefriheten.

Anf. 36 PER UNCKEL (m):

Herr talman! Det förefaller av statsrådets andra svar som om statsrådet och jag har något olika infallsvinklar i synen på de nya medierna. Statsrådet verkar omfatta den traditionella socialdemokratiska ståndpunkt som ser de nya medierna först och främst som ett bekymmer, medan jag ser dem först och främst som en ny möjlighet att vidga öppenheten i det svenska samhället.

Statsrådet vill slå vakt om de kulturella värdena. Det vill också jag. Jag vill föra en kulturpolitik som gör att det omistliga i vårt samhälle kan föras vidare till kommande generationer och bli till gagn och nytta för människorna. Men – och det är ett viktigt men – dessa hänsyn får aldrig någonsin motivera

*Om rätten att
sprida information
genom kabel-TV*

Torsdagen den
20 januari 1983

---

*Om rätten att
sprida information
genom kabel-TV*

ingrepp i den etableringsfrihet på vilken hela det fria och öppna samhället ytterst bygger. Man kan aldrig motivera inskränkningar i etableringsfriheten med hänvisning till kulturen.

Statsrådets andra argument är en hänvisning till andra länder. Statsrådet kan emellertid inte vara okunnig om det enkla faktum att gamla kabelnät faktiskt innebar tekniska begränsningar i fråga om möjligheterna att klara den fulla etableringsfriheten. Det gick helt enkelt inte att sända hur mycket som helst på de gamla kablarna. Men med den nya tekniken – och det är detta som föranleder min fråga – så faller dessa tekniska begränsningar. Nu är de tekniska möjligheterna för oss öppna för att låta alla utnyttja kabel-TV. Då blir frågan till statsrådet: Är statsrådet beredd medverka till att vi också legalt får en chans att dra nytta av de tekniska landvinningarna?

Jag är väl medveten om att det återstår problem i regleringshänseende. Men eftersom de tekniska möjligheterna nu finns och eftersom vi lagstiftningsvägen har möjlighet att garantera att alla får tillgång till kabel-TV:s möjligheter, är statsrådet beredd att medverka till att en sådan lagstiftning kommer till stånd, eller sällar han sig till dem som alltjämt ser detta som ett bekymmer som man helst av allt vill springa bort ifrån?

Anf. 37 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Jag ser inte nya medier som ett bekymmer, alldeles bestämt inte! Men jag betraktar inte de nya tekniska medierna som tidningar eller böcker. Om man gör det tror jag att man ställer till bekymmer både för sig själv och för dem som behöver yttrandefriheten.

Faktum är att de tekniska medierna – såsom vi ser dem och diskuterar dem nu – inte är jämförliga med tidningarna. Det som nu är möjligt är att till olika hushåll etablera en kabel över vilken olika budskap kan sändas. Skall man göra jämförelser med tidningsområdet är det ungefär som om man kunde förse varje hushåll med en enda tidning.

Vi skall alltså se till att vi har maximal yttrandefrihet inom den enda kabeln. När det gäller rätten att ge ut den "tidning" som skulle ha monopol, måste vi ändå ha litet is i magen och inte med drömska formuleringar skapa bekymmer för dem som har behov av yttrandefriheten.

Anf. 38 PER UNCKEL (m):

Herr talman! Nu låter statsrådet som ett gammalt eko från den tid då man debatterade huruvida boktryckarkonsten skulle tas i det fria och öppna samhällets tjänst. Jag är orolig för den typen av argumentering.

Faktum kvarstår att det i dag finns tekniska möjligheter för att medge etableringsfrihet för kabel-TV. Det finns alltså möjligheter att låta alla och envar få del av denna teknik. Det finns möjlighet att lagstiftningsvägen förebygga monopolisering. Min fråga till statsrådet är: Är statsrådet beredd att medverka till att människorna får möjlighet att utnyttja de chanser som tekniken har öppnat?

Anf. 39 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Jag kan med glädje anteckna att Per Unckel nu delar min uppfattning att man med lagstiftning har möjlighet att reglera detta område. Det tycker jag vi skall göra, men man bör inte göra det från utgångspunkten att kabel-TV är detsamma som tidningar.

Anf. 40 PER UNCKEL (m):

Herr talman! Hela min debatt här har utgått ifrån att jag vill ha statsrådets medverkan till att lagstiftningsvägen slå fast den etableringsfrihet som vi redan har för det tryckta ordet. Är statsrådet beredd medverka till detta?

Överläggningen var härmed avslutad.

11 § Svar på fråga 1982/83:214 om sammansättningen av utredningen om samverkansfrågor inom pressen och annonsbladens inverkan på tidningsutgivningen

Anf. 41 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Anders Björck har frågat mig om regeringen avser att ge den aviserade utredningen om samverkansfrågor inom pressen och annonsbladens inverkan på tidningsutgivningen en parlamentarisk sammansättning i enlighet med vad som tidigare varit praxis när det gäller pressutredningar.

Med hänsyn till dagspressens betydelse i den demokratiska processen är det enligt min mening viktigt med ett långtgående politiskt samförstånd i frågor som berör statens presstödjande åtgärder. Detta har sedan länge varit en uttalad strävan från statsmakternas sida. Ändringar i det statliga presstödet har därför i allmänhet föregåtts av noggrant utredningsarbete, oftast inom parlamentariska utredningar.

Förfaringsättet har emellertid alltid varit förenat med mer eller mindre genomgripande förändringar av stödsystemet i stort. Både 1972 och 1978 års pressutredningar har behandlat de bärande principerna i utformningen av det statliga presstödet. Frågor som ligger inom ramen för fastlagda och allmänt erkända huvudprinciper har däremot kunnat behandlas på annat sätt.

Frågorna om annonsbladsutgivning och ökad teknisk samverkan inom dagspressen har diskuterats i många år. Det råder sedan länge en utbredd politisk enighet om att annonsbladsutgivningen utgör ett särskilt problem för dagspressen. Likaså har statsmakterna, oavsett den politiska sammansättningen, i tio års tid framhållit behovet av ökad samverkan för att begränsa kostnadsökningarna inom branschen. De regler som f. n. gäller i fråga om samverkan har formulerats av olika regeringar, men utifrån samma grundläggande inställning. Den nu aktuella utredningen skall behandla och vidareutveckla vissa aspekter av presstödet inom ramen för principer som har en bred politisk förankring. Jag vill i sammanhanget påpeka att den förra

Nr 64

Torsdagen den
20 januari 1983

Om sammansättningen av utredningen om samverkansfrågor inom pressen och annonsbladens inverkan på tidningsutgivningen

Torsdagen den
20 januari 1983

Om sammansättningen av utredningen om samverkansfrågor inom pressen och annonsbladens inverkan på tidningsutgivningen

regeringen i sina direktiv till en utredning om annonsbladen och dagspressen godkände att uppdraget skulle ges åt en särskild utredare.

Mot denna bakgrund och med hänsyn till regeringens önskan att så snart som möjligt kunna ta ställning till eventuella förslag anser jag det mindre befogat att tillkalla en parlamentarisk utredning för att undersöka nämnda frågor. Det är enligt min mening lämpligt att uppdraget anförtros åt en särskild utredare.

Anf. 42 ANDERS BJÖRCK (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret på min fråga. Jag vill emellertid inte underlåta att göra klart att jag tycker att det är ett riktigt dåligt svar som herr Göransson här har lämnat. Och vad mera är: Det är ett svar som är direkt ägnat att motverka det syfte som regeringen säger sig ha, nämligen att få fram en ökad samverkan mellan olika tidningsföretag. Det finns i dag en lång rad problem på det här området, men det handlar alltså om samverkan mellan fria och enskilda företag, där de har möjligheter att säga ja eller nej. Det har alltid, herr talman, ansetts rimligt att vi utreder den här typen av frågor i parlamentariskt sammansatta utredningar. Så har det alltid varit tidigare. Det är också alldeles självklart att presstödsnämnden är parlamentariskt sammansatt, och det är också att notera att det från oppositionens sida, när vi diskuterade den här frågan den 17 december förra året här i kammaren, gjordes mycket, mycket klara uttalanden – liksom i resvationerna – om att vi vill ha en medverkan, vi ville kunna få vara med i det här sammanhanget. Nu bryter regeringen, herr talman, den här principen. Den press man vill ha med i samverkan, den press som framför allt är stabil och stark och icke belastar statskassan och budgetunderskottet och mycket annat, skall inte genom sina representanter eller genom borgerliga partier, som ju står en del av den här pressen nära, få vara med och utreda.

Tror verkligen statsrådet Göransson att det med den attityden kommer att finnas någon särskilt stor vilja under den närmaste tiden att samverka? Jag är övertygad om att så icke kommer att vara fallet.

Jag är också övertygad om att efter det svar som herr Göransson nu har lämnat på regeringens vägnar, så kommer vissa samverkansprojekt icke att bli verklighet. Jag förstår de tidningar som nu, efter det här svaret, kommer att resonera på det sättet, och jag vet, herr talman, att de kommer att resonera så. Jag förstår att de säger, att när vi inte ens får vara med och utreda frågan om samverkan, hur skall vi då kunna gå in i samverkansdiskussioner?

Herr talman! Det är bara att konstatera att den där utsträckta handen, som det har talats så mycket om från socialdemokratiskt håll, inte ens sträcker sig till frågan om att vi skall få vara med och utreda samverkansfrågor. Jag tycker det är avslöjande.

Anf. 43 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Anders Björcks mycket häftiga reaktion förvånar mig verkligen. Den förvånar mig därför att den samverkan som vi vill utreda inte gäller en samverkan mellan partier som befinner sig i riksdagen. En parlamentarisk utredning innebär att vi har en riksdagsförankring i utredningen.

Regeringen har varit angelägen om att pressfrågorna skall kunna utredas mycket snabbt. Vi har utgått från att vi skall kunna utreda denna fråga utan att bryta de grundläggande politiska principer som vi har varit överens om när vi har byggt upp presstödet. Vi har därför ansett det angeläget att ha en utredare som snabbt och med utgångspunkt i betydande faktakunskap skall kunna lägga fram sitt förslag. Och jag utgår verkligen från att utredaren har möjlighet att ta till vara den kontakt och det meningsutbyte som skall förekomma mellan de tidningsföretag som förutsätts samverka.

I själva verket har statsmakterna i tio, snart elva år vid upprepade tillfällen understrukit vikten av en samverkan mellan tidningarna. Det har varit en mycket konsekvent linje. Får jag bara citera vad som 1981 sades i trepartiregeringens pressproposition. Föredraganden sade den gången följande: "Enligt min mening bör det statliga stödet i högre grad än vad som hittills varit fallet användas för att stimulera till olika samverkansformer."

Det är alltså inte fråga om att bryta någon samverkan eller några principer, utan om att så snabbt som möjligt genomföra en nödvändig översyn av det presstödet som vi har.

Anf. 44 ANDERS BJÖRCK (m):

Herr talman! Statsrådet Göransson konstaterar att min reaktion är häftig. Det är ett alldeles korrekt konstaterande. Den är häftig därför att folkpartiet, centern och moderaterna när vi behandlade denna fråga i december bad att få vara med i en utredning som gäller socialdemokratisk och borgerlig press – press som i en del fall direkt ägs av stiftelser, som är partierna närstående eller som av tradition eller på annat sätt har en nära anknytning till dessa partier. Vi bad alltså om att få vara med när dessa frågor utreds. Jag har också i andra sammanhang, bl. a. här i kammaren, fört fram dessa synpunkter.

Om regeringen nu strävar efter samverkan, vill nå resultat och vill ge oppositionen möjligheter till medverkan och insyn, borde det inte vara för mycket begärt att regeringen tillmötesgår ett så rimligt krav som att det skall bli en samverkan på detta område.

Visst skall utredaren ha kontakter med berörda tidningsföretag, säger statsrådet Göransson. Ja, men det handlar inte bara om teknisk samverkan, om att byta tryckverk och pressar eller om att samlokalisera till vissa fastigheter. Det handlar här om presspolitik! Vad är då presspolitik? Ja, det är inte bara teknikaliteter. Om den samverkan som nu skall utredas exempelvis syftar till redaktionell samverkan innebär det självfallet en förändring av pressstrukturen i detta land. Då är det väl rimligt att man får vara med från oppositionens sida.

Nr 64

Torsdagen den
20 januari 1983

Om sammansättningen av utredningen om samverkansfrågor inom pressen och annonsbladens inverkan på tidningsutgivningen

Torsdagen den
20 januari 1983

Om sammansättningen av utredningen om samverkansfrågor inom pressen och annonsbladens inverkan på tidningsutgivningen

Jag tycker icke att statsrådet Göransson har svarat på frågan: Varför bryter regeringen nu, när man säger sig vilja uppnå resultat, för första gången den praxis som har utbildats, nämligen att man har parlamentariska utredningar på detta område? Det är en berättigad fråga, särskilt som oppositionen direkt har bett om att få vara med.

Anf. 45 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Jag hävdar bestämt att någon praxis inte har brutits. Regeringen är angelägen om att mycket snabbt, inom de ramar som är givna av tidigare fattade riksdagsbeslut, kunna göra en översyn av presstödet.

Jag vill också påpeka att direktiven till utredningen ännu inte är utfärdade.

Anf. 46 ANDERS BJÖRCK (m):

Herr talman! Jag vet inte hur mycket statsrådet Göransson har sysslat med presspolitiska frågor tidigare. Men om han hade gjort det, tror jag att han hade varit medveten om att det är litet svårt att pressa in förslag som syftar till att förändra hela situationen när det gäller annonsbladen och liknande, som ju explicit nämns i detta sammanhang, inom ramen för nuvarande presspolitik. Själva problemet är ju att annonsbladen i praktiken inte berörs av den nuvarande presspolitiken. I praktiken har det skett väldigt litet på det området. Det är just framväxten av annonsblad som leder till att man ser sig föranlåten att se över detta. Det går alltså inte att inom ramen för nuvarande presspolitik göra allt det som statsrådet Göransson här talar om.

Men frågan kvarstår ju, och det är den jag vill ställa och som kommer att ställas, herr Göransson, under den närmaste tiden: Tror verkligen statsrådet Göransson att det kommer att bli lätt att få till stånd en samverkan mellan t. ex. borgerlig press och socialdemokratisk press under den närmaste tiden, när de borgerliga partierna inte ens får vara med och utreda detta i riksdagen, i en parlamentarisk utredning? Herr Göransson talar om att regeringen är angelägen att få fram snabba besked. Nu är det faktiskt inte regeringen som bestämmer, utan riksdagen och de enskilda tidningsföretagen.

Anf. 47 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Regeringen är angelägen om att kunna redovisa en utredning snabbt. Det är den för riksdagens skull och för pressens skull.

När jag uttalade förvåning över Anders Björcks reaktion var det naturligtvis bl. a. därför att riksdagen tidigare har tagit ställning till och begärt en annonsbladsutredning, som den föregående regeringen lade fram direktiv till. Tvåpartiregeringen gav uppdraget åt en särskild utredare – det var inte någon parlamentarisk utredning som förutsågs i det stycket. Jag har svårt att föreställa mig att en utvidgning som gäller den tekniska samverkan mellan tidningsföretagen skulle till den milda grad dramatisera frågan. Jag tror att en expertutredare med god kunskap om området har de bästa förutsättningarna att prestera ett snabbt resultat.

Torsdagen den
20 januari 1983

Om industridepartementets kontakter med de statliga företagen

Anf. 48 ANDERS BJÖRCK (m):

Herr talman! Den utredning som tvåpartiregeringen presenterade direktiven till den 16 september, dvs. tre dagar före valet, handlade om delvis andra saker än det som statsrådet Göransson nu vill låta utreda – med all rätt, tycker jag. därför att det är inget fel i att man tar upp dessa frågor. Men det var en helt annan utredning än vad det nu handlar om, det kan jag försäkra. De direktiven är ju offentliga, så det är ganska lätt att konstatera det, om man skall jämföra med den inriktning som herr Göransson här har angett. Då handlade det framför allt om annonsblad – nu handlar det om samverkan på, såvitt jag kan förstå, ett mycket bredare fält.

Jag vill upprepa min fråga till statsrådet Göransson: Tror statsrådet Göransson att man på detta sätt bäddar för en större förståelse för samverkansfrågor eller inte?

Avslutningsvis: Detta med en expertutredning låter bra. Den som i någon mån har sysslat med presspolitik vet att det handlar om betydligt mer komplicerade saker än rena expertutlåtanden.

Överläggningen var härmed avslutad.

12 § Svar på fråga 1982/83:185 om industridepartementets kontakter med de statliga företagen

Anf. 49 Statsrådet ROINE CARLSSON:

Herr talman! Staffan Burenstam Linder har frågat mig om jag har någon kommentar till uppgifterna att företrädare för industridepartementet har som rutin att framföra synpunkter och önskemål vad avser olika konkreta affärsbeslut i de statliga företagen och om jag anser att sådana rutiner befrämjar utvecklingen inom dessa företag.

Enligt 8 kap. 6 § aktiebolagslagen är det bolagets styrelse och VD som svarar för förvaltningen av bolagets angelägenheter. Aktieägarnas rätt att besluta i bolagets angelägenheter kan endast utövas vid bolagsstämman enligt de regler som gäller för denna.

Det är sålunda inte möjligt för representanter för regeringen eller departementet att besluta i de statliga bolagens angelägenheter annat än som företrädare för ägaren vid bolagsstämma.

Vid sidan av bolagsstämman förekommer det inte heller någon ordregivning från staten.

En styrelse eller verkställande ledning får däremot ofta förslag rörande bolaget från olika intressenter såsom kunder, leverantörer, anställda, banker, stat, kommuner och ägare.

Det kan inte betraktas som felaktigt eller stridande mot god sed att det för de statliga företagen ansvariga statsrådet framför synpunkter till en företagsledning. Dessa synpunkter utgör inte annat än förslag som kan godtas eller förkastas av bolagets ledning. Synpunkter av detta slag förekommer dock inte på långt när så ofta att de kan betraktas som rutin och

Torsdagen den
20 januari 1983

*Om industride-
partementets kon-
takter med de
statliga företagen*

endast efter en mycket noggrann lämplighetsavvägning.

Informativa kontakter mellan det ansvariga statsrådet eller tjänstemän vid departementet å den ena sidan och statliga bolag å den andra förekommer dock löpande. Detta är värdefullt bl. a. för att regeringen skall kunna bilda sig en uppfattning om konsekvenserna i industri-, sysselsättnings- och regionalpolitiskt hänseende av åtgärder som man vidtar eller planerar i bolagen.

Jag vill också understryka att många företagsledningarna sätter stort värde på möjligheten att få kontakta departementet för att få information och synpunkter från departementets expertis inom olika områden.

Sammanfattningsvis är kontakterna mellan departementets företrädare och de statliga bolagen oftast nödvändiga för båda parter och till nytta för berörda företag.

Anf. 50 STAFFAN BURENSTAM LINDER (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret och för kommentarerna till uppgifterna att företrädare för industridepartementet har som rutin att framföra synpunkter och önskemål vad beträffar olika konkreta affärsbeslut i de statliga företagen.

Det finns förvisso behov av en dialog mellan departement och statliga företag. Ägaren staten måste också kunna visa handlingskraft i de frågor som det åligger ägaren att utöva inflytande på. Problemet ligger dock inte på de punkterna. Problemet är att staten som ägare kommer att sammanblanda sina funktioner som ägare och som politisk instans.

I den proposition om Statsföretag som statsrådet Carlsson själv framlade i höstas påpekas att de statliga företagen skall skötas affärsmässigt, men de kommentarer som kommer från staten/ägaren har ofta inte med affärsmässighet att göra. Därför vill jag också säga att det är litet oegentligt att tro att de synpunkter som kommer från statsmakten bara är förslag som kan godtas eller förkastas av bolagets ledning. Jag tror att det är en orcalistisk syn på hur olika synpunkter som framförs uppfattas ute i företagsamheten.

Sedan finns det ytterligare ett problem, herr talman, nämligen att löpande synpunkter av detta slag kan bli mycket besvärande vid skötseln av ett företag, om synpunkterna inte återspeglar affärsmässig kompetens. Utan att vilja förolämpa någon på industridepartementet vill jag göra gällande att där saknas – och jag vill understryka att det ligger i sakens natur – det affärskunnande som behövs för att ge vettiga löpande synpunkter till styrelserna. De som sysslar med industripolitik brukar överskatta politikernas och ämbetsmäns förmåga att styra företag och att leda en dynamisk utveckling i näringslivet. Jag tror att man där kan finna åtminstone något av förklaringen till att statliga företag har så pass stora problem som de har.

Min fråga avsåg att i viss utsträckning efterhöra i vad mån statsrådet Carlsson hade en känsla för att här finns reella problem, som man måste uppmärksamma, om man skall kunna få de statliga företagen att fungera bättre.

Herr talman! Jag tycker att statsrådets svar var vettigt så långt som det

sträckte sig. men jag tyckte inte att det sträckte sig till att omfatta de grundläggande problemen.

Överläggningen var härmed avslutad.

Nr 64

Torsdagen den
20 januari 1983

---

*Om beredskaps-
åtgärder mot satel-
litolyckor*

13 § Svar på fråga 1982/83:202 om beredskapsåtgärder mot satellitolyckor

Anf. 51 Försvarsministern ANDERS THUNBORG:

Herr talman! Karin Ahrland har frågat jordbruksministern vilka åtgärder regeringen vidtar i den nu uppkomna situationen när satelliten Kosmos 1402 väntas störta. Frågan har överlämnats till mig.

Jag vill inledningsvis framhålla att sannolikheten för att satelliten skall störta i Sverige bedöms som mycket liten.

Regeringen har redan vidtagit åtgärder för den händelse Kosmos 1402 skulle störta i Sverige. Länsstyrelserna har fått i uppdrag att meddela förordnanden och föreskrifter med stöd av 13 § lagen (1960:331) om skyddsåtgärder vid olyckor i atomanläggningar m. m. De länsstyrelser som inte redan har personalberedskap för sådana olyckor skall genast utse befattningshavare som får besluta i länsstyrelsens ställe.

Regeringen har vidare uppdragit åt överbefälhavaren att sammanställa information om satellitens färd och dess återinträde i atmosfären. Överbefälhavaren skall hålla statens strålskyddsinstitut fortlöpande underrättat om händelseutvecklingen.

Strålskyddsinstitutet har fått i uppdrag att planlägga och att vid behov besluta om översiktlig spaning efter radioaktivt material från Kosmos 1402. Strålskyddsinstitutet svarar för att berörda länsstyrelser larmas.

Strålskyddsinstitutet och statens brandnämnd har fått i uppdrag att ge råd i strålskyddsfrågor m. m. till länsstyrelserna och de kommunala brandförsvaren som medverkar i skyddsåtgärderna.

En särskild beredskapsgrupp inom regeringskansliet har tillsatts för att följa händelseutvecklingen och vid behov lägga fram förslag till ytterligare åtgärder från regeringens sida.

Herr talman! Jag vill slutligen nämna att vi har tagit kontakt med de sovjetiska myndigheterna för att få så mycket upplysningar som möjligt på de punkter som kan vara av betydelse för de svenska beredskapsåtgärderna.

Anf. 52 KARIN AHIRLAND (fp):

Herr talman! Jag tackar för svaret och för att det, tack vare att vi äntligen fått en försvarsminister, i alla fall kom innan satelliten hunnit ramla ned.

Jag skall också gärna erkänna att jag inte har anledning att framföra någon kritik mot regeringen i det här fallet. Jag tycker att regeringen agerade snabbt och effektivt. Jag hade skrivit min fråga på måndag förmiddag och hörde på nyheterna på kvällen att regeringen redan hade vidtagit åtgärder.

Men låt mig ändå få komma med några kommentarer. Nu finns det ett

Torsdagen den
20 januari 1983

*Om beredskaps-
åtgärder mot satel-
lityllyckor*

regeringsbeslut om beredskap för åtgärder ifall Kosmos 1402 störtar på svenskt territorium. Den beredskapen är alltså knuten, direkt till Kosmos 1402. Men den här situationen är egentligen inte ny.

Som bekant störtade Kosmos 954 i Canada 1978. Bara satelliternas nummer säger ju en del om det stora antal satelliter som far runt ute i rymden. Det betyder att mycket skrot av den här sorten far runt vår jord.

Det är alltså dags att fråga sig om det inte krävs permanenta bestämmelser för beredskap mot olyckor som kan hända när urandrivna satelliter förolyckas. Jag vet att FN:s rymdkommitté arbetar med en konvention mot användandet av uran som drivkälla för satelliter, och jag utgår från att Sveriges regering driver på i den frågan. Hittills har det arbetet – tyvärr – varit resultatlöst. Med kännedom om vissa stormakters inställning härvidlag lär det ta tid, innan det blir något resultat – om det nu blir något sådant.

När vi nu har den vetskapen och när vi vet att riskerna för olyckor av nämnda slag faktiskt är större än riskerna för olyckor vid kärnkraftverk, är det rimligt att fråga sig: Krävs det inte permanenta bestämmelser för en beredskap på området?

Vi har en omfattande beredskap när det gäller kärnkraftverken, och det är klart att skulle en olycka mot förmodan inträffa vid ett svenskt kärnkraftverk, blir följderna troligen oändligt mycket mera omfattande än följderna av en olycka med Kosmos 1402 skulle bli. Men vi vet inget om hur stora satelliterna kan bli i framtiden, och vi har ingen permanent beredskap.

I de län där kärnkraftverken ligger är det i dagens läge självfallet mycket lättare än det är i övriga län att snabbt sköta räddningsplaneringen. Jag undrar: Har försvarsministern försäkrat sig om att de länsstyrelser som inte redan har personalberedskap har hunnit utse de ansvariga befattningshavare som försvarsministern nämnt? Vidare: Är regeringen beredd att åtminstone överväga att införa permanenta bestämmelser för beredskapsplanläggning över hela landet?

Jag tycker att situationen talar för det. Jag står inte här och talar för att skrämma upp någon, herr talman, och jag är överens med försvarsministern om att det är högst osannolikt att en satellit som skall spana i havet faktiskt faller ned här. Men jag vet att många människor känner stor oro, och det får vi inte nonchalera. Det kan således vara nödvändigt med informationsberedskap.

Anf. 53 Försvarsministern ANDERS THUNBORG:

Herr talman! Karin Ahrland frågade mig om vi har fått in rapporter om huruvida länsstyrelserna har utsett handläggare för dessa frågor. Svaret blir: Vi har fått in rapporter från länsstyrelser om att sådana utsetts.

Satelliter av aktuellt slag började användas 1967, och ungefär 25 satelliter av den här typen har sänts upp av Sovjetunionen. I FN:s rymdkommitté – som jag själv har viss erfarenhet av – har vi tagit upp frågor som har att göra med sådana här satelliter för att få till stånd internationella regler och ett internationellt samarbete beträffande informationen när det är risk att olyckor av det här slaget skall hända. Det finns alltså klara beslut i FN om att

man skall samarbeta. Men samtidigt ser vi att vi när det gäller implementeringen av dessa beslut har vissa svårigheter.

Jag tycker att vi nu skall ta vara på erfarenheterna av vår planläggning och avvakta och se vad som händer. Det är med utgångspunkt i de erfarenheterna som vi sedan skall planlägga för fortsättningen.

Anf. 54 KARIN AHRLAND (fp):

Herr talman! Jag uppfattar försvarsministerns svar så, att han är överens med mig om att vi tyvärr måste vara beredda på att ha en planläggning för framtiden.

Överläggningen var härmed avslutad.

14 § Svar på interpellation 1982/83:43 om efterlevnaden av Helsingforsavtalet

Anf. 55 Utrikesministern LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Anita Bråkenhielm har ställt följande frågor till mig:

1. Vilka åtgärder har utrikesministern vidtagit för att från svensk sida påverka förhållandena för de medlemmar ur Moskvagruppen för övervakande av Helsingforsöverenskommelsen som får sina grundläggande mänskliga rättigheter kränkta just för att de försökt hävda dem?

2. Anser utrikesministern det möjligt att ESK-förhandlingarna över huvud taget skall kunna genomföras, om inte en större vilja visas från de bakom Helsingfordokumentet stående nationerna att efterleva avtalet?

Låt mig till en början besvara den första frågan.

Anita Bråkenhielm beskriver i interpellationen den förföljelse och de trakasserier som drabbat de medborgargrupper som bildats i Sovjetunionen för bevakande av Helsingfordokumentets efterlevnad. Dessa gruppers verksamhet har till slut nära nog omöjliggjorts genom de sovjetiska myndigheternas aktiva ingripanden. Den svenska regeringen har vid olika tillfällen uttalat sin djupa oro över medborgarrättskamparnas situation i Sovjetunionen. Särskilt allvarligt är att de personer i Sovjetunionen som varit uppriktiga nog att begära ett genomförande av de principer och bestämmelser som finns nedlagda i slutdokumentet från Helsingforskonferensen om säkerhet och samarbete i Europa (ESK) för den skull har drabbats av våldsam förföljelse. Svenska uttalanden i denna sak har gjorts både i internationella sammanhang och direkt till företrädare för den sovjetiska regeringen.

Vid ESK:s uppföljningsmöte i Madrid, som inleddes redan i november 1980 och som ännu långt ifrån avslutats, har den svenska delegationen konsekvent arbetat för att slutaktens princip om mänskliga rättigheter och grundläggande friheter verkligen efterlevs och ges ett konkretiserat innehåll. I debattinlägg, genom stöd åt framlagda förslag och i redigerings- och medlingsarbete har den aktivt verkat i denna riktning.

Vid öppnandet av Madridmötets sjätte session i november 1982 uttalade den svenske delegationschefen skarp kritik mot undertryckande i Östeuropa av grupper och individer som försöker hävda slutaktens bestämmelser i sina hemländer. Vid en överläggning den 15 december 1982 med den sovjetiska delegationen tog den svenska delegationen igen upp frågan om behandlingen av Helsingforsgrupperna i Sovjetunionen.

Låt mig tillägga att vid Madridmötets senaste session framlade 17 västländer ett förslag till ändring av den kompromisstext till slutdokument från Madrid som åtta neutrala och icke alliansanslutna stater tidigare framlagt, ett förslag som syftar till en tydligare markering av individens rätt att uttrycka sin syn på sin regerings sätt att genomföra slutaktens bestämmelser. Den svenska delegationen uttalade i ett inlägg den 25 november 1982 sitt stöd för detta ändringsförslag.

Vad beträffar Anita Bråkenhielms andra fråga vill jag allmänt erinra om att Madridmötet haft och alltjämt har två huvuduppgifter: att granska slutaktens genomförande och att söka nå enighet om preciseringar och förbättringar av slutaktens innehåll. En grundlig genomgång av staternas praxis i fråga om Helsingfordsdokumentets tillämpning har kunnat genomföras. Den andra huvuduppgiften har däremot hittills inte kunnat fullgöras. Mötet har nämligen i hög grad präglats av konfrontation mellan öst och väst, särskilt i den polska krisens spår. Vad Madridmötet till sist kan resultera i är i dag svårt att sja om. Slutdokumentet från Madrid måste emellertid antas genom ett enhälligt beslut av samtliga 35 deltagarstater. Alla beslut i ESK kräver samstämmighet. Den svenska delegationen kommer även i fortsättningen att verka för att slutresultatet från Madrid blir substantiellt och balanserat, dvs. att det också skall innehålla klara uttalanden om och preciseringar av principen om mänskliga rättigheter. ESK-processens möjligheter att överleva beror nämligen såväl på graden av slutaktens efterlevnad som på möjligheterna för deltagarstaterna att enas om ett slutresultat av den typ jag nämnt.

Anf. 56 ANITA BRÅKENHIELM (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka utrikesministern för svaret på min interpellation.

Även om jag här måste begära konkretiseringar på vissa punkter, konstaterar jag med tillfredsställelse att man kan tolka tonen i vad utrikesministern har sagt så, att även den nya svenska regeringen ser ytterst allvarligt på hur Sovjetunionen och dess allierade i Östeuropa förföljer och trakasserar de medborgargrupper som försöker hävda Helsingforsavtalet i sina hemländer.

I Helsingforsavtalet tillkännager de 35 stater som undertecknat dokumentet sin föresats att respektera och i praktiken tillämpa dess innehåll. I punkten om de mänskliga rättigheterna, som i dokumentet är speciellt detaljerad och konkret utformad, säger man bl. a.:

”De deltagande staterna erkänner den allmänna betydelsen av de mänskliga rättigheterna och grundläggande friheterna, vilkas respekterande

---

*Om efterlevnaden
av Helsingforsav-
talet*

är en väsentlig faktor för den fred, rättvisa och välfärd som är nödvändig för att säkerställa utvecklandet av vänskapliga förbindelser och samarbete mellan dem liksom mellan alla stater.”

Helsingforsavtalet betraktades som ett väsentligt framsteg, ett påtagligt resultat av de tålmodiga och oftast fruktlösa samtal och överläggningar som ständigt pågår i syfte att förbättra de mellanfolkliga relationerna och åstadkomma fred och nedrustning.

Allmänheten i vårt land har trots vår oinskränkta press-, åsikts- och yttrandefrihet ringa kännedom om innehållet i Helsingforsavtalet, kanske därför att det hos oss varit självklart just med åsikts- och yttrandefrihet och med vilja till fred och samförstånd. Det var alltså inga nyheter som presenterades 1975. En annan sak är att just denna ouppmärksamhet är en fara. Vi kanske bör akta oss, så att vi inte en dag plötsligt slarvat bort våra mänskliga rättigheter utan att upptäcka det innan det var för sent. Olika i dag aktuella ingrepp i den enskildes integritet manar till vaksamhet – men det är inte det vi skall debattera i dag. I fokus måste vi i denna debatt ställa folk, även i vår världsdel, som lever under skrämmande förhållanden vad gäller elementära mänskliga rättigheter.

Säkert var det symtomatiskt att Helsingforsavtalet väckte desto större uppmärksamhet i Sovjetunionen. Pravda publicerade avtalstexten i dess helhet på en hel förstasida. Mycket snart bildades i Moskva medborgargruppen för övervakande av efterlevnaden av avtalet. Det är bl. a. denna gruppens öde som föranlett min interpellation.

Moskvagruppen är nu upplöst sedan 49 av dess medlemmar försatts i exil eller befinner sig i arbetsläger, fängelse eller på mentalsjukhus – detta helt på grund av sitt engagemang för ett avtal som deras eget land har undertecknat. Gruppens ledare Jurij Orlov har dömts till sju års arbetsläger, följt av fem års förvisning. Han är svårt sjuk. Anatoly Sjtjaranskijs, en annan av gruppens medlemmar, är i fängelse, svårt medtagen efter en hungerstrejk som inlett till följd av att han vägrats de i den sovjetiska lagen inskrivna rättigheterna att kommunicera med sin familj.

Nyligen meddelades i ett telefonsamtal att Sjtjaranskijs bror i Moskva fått kontakt med hans hustru, som lever i exil. Brodern har tillsammans med Sjtjaranskijs mor gjort ett nytt försök att besöka honom i fängelset i Chistopol. Fängelsedirektören Romanov meddelade att besökstillståndet måste utfärdas av myndigheterna i Moskva, varefter brodern reste tillbaka till Moskva endast för att av myndigheterna få beskedet att all beslutanderätt i denna fråga ligger på fängelsedirektören Romanov. Modern sitter kvar i Chistopol och får fortfarande beskedet att beslutet skall fattas i Moskva.

Jag vet att Karin Ahrlund, som finns här i kammaren, nyligen i Moskva lyckats sammanträffa med en av de få ännu utanför fängelsemurarna levande medlemmarna av Helsingforsgruppen, och jag tror att hon kan bekräfta den uppfattning som jag fått efter att själv i Moskva ha sammanträffat med människor i liknande förhållanden, nämligen att det just är denna diktaturstats känslolika och väldiga byråkrati som utgör det främsta medlet att hålla människor i förtvivlan och ofrihet, osäkerhet och skräck. Detta att

Torsdagen den
20 januari 1983

*Om efterlevnaden
av Helsingforsav-
talet*

varje myndighet hänvisar till någon annan, att A hänvisar till B, som hänvisar tillbaka till A, gör att en effektiv mur utestänger människor från möjligheten att ens få reda på om, hur eller varför deras fall hanteras alls, om det nått beslutsfattarens kännedom, blivit föremål för prövning över huvud taget eller hur man skall bära sig åt för att få veta vad man anklagas för.

Svåra brott mot de mänskliga rättigheterna begås i många länder i världen. Speciellt upprörande är det dock när dessa rättigheter systematiskt förtrampas i länder som undertecknat Helsingfordokumentet, t. ex. Polen, Turkiet och Sovjetunionen. Övergreppen mot enskilda vilkas enda brott är att de engagerat sig för ett avtal, som deras eget land skrivit under förefaller mig vara just en sådan enskild händelse som enligt den s. k. Bodströmsdoktrinen bör bli föremål för svenskt ingripande. Utrikesministerns närmaste man, kabinettssekreterare Schori, har nyligen varit i Moskva. Regeringen har varit anmärkningsvärt tystlåten om sina mellanhavanden med Sovjetunionen från jultid och framåt. Jag vet att kabinettssekreteraren före sin avresa samtalade med medlemmar ur den svenska Helsingforskommittén.

Jag vill fråga utrikesministern: Vilka framställningar angående de fängslade förkämparna för efterlevnad av Helsingforsavtalet gjorde Schori under sitt Moskva-besök? Och vilket svar fick han? – Jag antar att en representant på hög nivå från ett enligt uppgift vänskapligt sinnat land inte hänvisar mellan A och B utan att få svar, utan verkligen kan få tillfälle att träffa någon som har något besked att ge och inte behandlas som en vanlig sovjetmedborgare.

Utrikesministern säger också i sitt svar, att den 15 december tog den svenska delegationen i Madrid upp frågan om behandlingen av de sovjetiska Helsingforsgrupperna med den sovjetiska delegationen. Jag vill fråga: Vad svarade den sovjetiska delegationen?

Så till min andra fråga, som egentligen spänner över mycket vidare perspektiv än den första, över vidare perspektiv än enskilda människors nog så behjärtansvärda öde. Jag frågade i interpellationen:

Anser utrikesministern det möjligt att ESK-förhandlingarna över huvud taget skall kunna genomföras om inte en större vilja visas från de bakom Helsingfordokumentet stående nationerna att efterleva avtalet?

Jag tycker att utrikesministern något glider undan den frågan. Han påpekar att en grundlig genomgång av staternas praxis i fråga om Helsingfordokumentets tillämpning har kunnat genomföras. Han säger försiktigtvis inget om det skrämmande resultat denna genomgång har visat – men jag har här tagit upp några exempel.

Han konstaterar sedan att den andra uppgiften, att söka ens om preciseringar och förbättringar i slutakten, inte har kunnat fullföljas. Alla beslut i ESK-förhandlingarna måste vara eniga. Svårigheterna ter sig naturligtvis enorma att uppnå enighet om förbättringar i ett avtal som inte efterlevs ens i det skick det nu har. Det är utomordentligt viktigt och glädjande att utrikesministern står fast vid den gamla svenska linjen. Jag citerar vad utrikesministern nyss sade:

”Den svenska delegationen kommer även i fortsättningen att verka för att slutresultatet från Madrid blir substantiellt och balanserat, dvs. att det också

skall innehålla klara uttalanden om och preciseringar av principen om mänskliga rättigheter. ESK-processens möjligheter att överleva beror nämligen såväl på graden av slutaktens efterlevnad som på möjligheterna för deltagarstaterna att enas om ett slutresultat av den typ jag nämnt.”

Men då kvarstår min fråga: Är det över huvud taget möjligt att genomföra förhandlingar så länge inte större vilja visas från en del av de stater som redan skrivit på Helsingfordsdokumentet att efterleva avtalet?

Och i ett mycket större perspektiv: Är det över huvud taget meningsfullt att ta upp förhandlingsinvtiter i freds- och nedrustningsfrågor, utkastade med ovanlig frekvens på sista tiden, från en stormakt som uppenbart nonchalerar de avtal som den redan undertecknat, och när en del av dess utspel uppenbarligen gäller överenskommelser som redan finns, t. ex. i Helsingforsavtalet?

I det charmfulla och sevärda inlägg i den i fria västerländska demokratier allt större freds-rörelsen vilket utgörs av musikalerna Animalen, som just nu spelas på Oscarsteatern här i Stockholm, säger de praktiskt och handripligt för öppnare gränser och rätt för människor att mötas och förenas arbetande djuren: Man slänger inte bomber på folk man känner. – Misstro och misstänksamhet är grogrunden för fruktan. Fruktan föder skräck och kapprustning, som föder ny fruktan och ny misstro. Öppenhet, yttrandefrihet och mänskliga rättigheter är själva grunden för att slå hål på misstron – utan vilja att inse detta kan knappast någon makt göra anspråk på allvarlig önskan om avspänning och fred.

Det blev ett långt anförande. Jag upprepar för säkerhets skull mina i detta anförande gjorda kompletterande frågor:

Vilka frågor ställde kabinetssekreterare Schori i Moskva angående behandlingen av förkämparna för Helsingforsavtalet och vilka svar fick han? Vad svarade den sovjetiska delegationen i Madrid på de svenska framställningarna den 15 december?

Anser utrikesministern att det finns något hopp om fullgörande av ESK-förhandlingarna om inte större respekt för den redan ingångna överenskommelsen visas från de inblandade staternas sida?

Anf. 57 KARIN AHIRLAND (fp):

Herr talman! Jag skall be att få läsa upp ett brev från en sjuuttonårig pojke. Han är jude. Han bor i Moskva. Han har bett mig föra brevet vidare. Brevet lyder i översättning:

Min far arresterades av KGB den 6 november i år. Han sitter nu i fängelse och hans mål undersöks. Han misstänks för antisovjetisk agitation och propaganda. Min far är ingenjör. För elva år sedan, i april 1971, vände han sig till myndigheterna för att få tillstånd att emigrera till Israel. Men ännu i dag har han inte fått tillstånd. Sina sociala aktiviteter under de här åren ägnade han helt åt sovjetiska judars problem och åt att sprida kunskap om deras kultur, undervisa i hebreiska, att kämpa för möjligheten att fritt få emigrera från Sovjet. Allt detta irriterade myndigheterna. Min far har upprepade gånger blivit åtalad, varnad, avskedad från arbete, satt i fängelse 15 dagar.

Torsdagen den
20 januari 1983

*Om efterlevnaden
av Helsingforsav-
talet*

När för några år sedan ett symposium för judisk kultur förbereddes i Moskva på privat initiativ, sattes organisatörerna, också min far under husarrest.

1977 dömdes min far genom rättegång till exil i Sibirien för parasitism. Skälet var undervisning i hebreiska privat. Myndigheterna vägrade att registrera undervisningen, trots normal procedur. Efter det drev de målet till rättegång som om min far hade levt på inkomst utan arbete. 1978 skickades han till samma plats för andra gången för att han hade trotsat passreglerna. Han hade stannat i Moskva, när det inte tilltalade myndigheterna. 1980 kom han hem från exilen. Nu är han arresterad igen. Detta föregicks av husundersökning i hans hustrus våning. Böcker, skrivmaskin, material i judisk historia och kultur konfiskerades från henne. Hon arresterades och tillbragte tre dagar i fängelse. Hon och hennes gamla mor hotades och blev utpressade för att vittna om att skrifterna tillhörde min far. Mätte inte någon bli missledd, om fars aktiviteter presenteras som fientliga mot den sovjetiska regimen.

Jag tycker att det här brevet verkligen illustrerar vad det är fråga om och hurdan situationen faktiskt är för de judar i Sovjet som vill emigrera eller som vill bevara sitt folks kultur. Utrikesministern talade om de medborgargrupper som bildats för att bevaka Helsingforsdokumentet och dessa gruppers verksamhet. Han sade att deras verksamhet till slut nära nog har omöjliggjorts genom myndigheterna.

Herr talman! Jag vill påstå att verksamheten är omöjliggjord. Om tre personer av 49 fortfarande går fria – och det är en frihet inom citationstecken – finns det ingen möjlighet till verkligt fri opinionsbildning.

Av den anledningen tvekade jag om jag skulle läsa upp det här brevet, som jag fick av den unge pojken. Man vet ju inte om han kan möta samma öde som sin far. Men, herr talman, det var en modig pojke, som kämpade för sin fars frihet. Han ville att jag skulle låta världen veta vad som händer, och han gav mig brevet för den skull. Han ingav mig stor respekt.

Jag tycker att vi skall visa honom och alla som är i samma situation lika stor respekt, och det skall vi göra genom att envist och i alla internationella sammanhang hävda deras rätt till frihet.

Det är bra att den svenska delegationen har tagit upp frågan om behandlingen av Helsingforsgruppen. Tyvärr, herr talman, måste det nog ske flera gånger. Jag undrar, liksom Anita Bråkenhielm, vad vi fick för svar senast. Kan vi få veta om den svenska regeringen blev nöjd med svaret eller om den svenska regeringen kommer att fortsätta att driva frågan!

Anita Bråkenhielm nämnde Anatoly Sjtjaranskij, som nu är fängslad. Jag kan tillägga att det när jag var i Moskva i december kom besked om att hans hustru under en tågresa hållits i förhör i många timmar utan förklaring.

Jag träffade i Sovjet också en högre tjänsteman och talade om vissa konstitutionella frågor. Vi kom då något in på judarnas förhållanden, och jag nämnde att det finns uppgifter i väst om hur judar diskrimineras och vägras utresetillstånd. Jag fick svaret att man kände till att det fanns sådana uppgifter i väst. Tjänstemannen i fråga sade att de var felaktiga och kallade det för bourgeoisiepropaganda.

Man blir inte särskilt optimistisk om möjligheterna att få både fred och frihet i världen när uppgifter om hur folk hålls fängslade för sina åsikters eller sin tros skull och om att de inte får resa fritt kallas för bourgeoisiepropaganda. Jag undrar om den nya svenska regeringen kan instämma i det.

Anf. 58 RUNE TORWALD (c):

Herr talman! Då denna debatt behandlar frågan om hur Sovjet efterlever det s. k. Helsingforsavtalet anser jag mig inte kunna underlåta att något belysa hur de sovjetiska myndigheterna behandlat en av dem som aktivt försökt följa upp huruvida hans eget land verkligen efterlever den ingångna överenskommelsen. Jag är övertygad om att såväl utrikesministern som närvarande kammarledamöter och funktionärer förstår att jag nu avser att tala om Anatoly Sjtjaranskij.

Jag var medarrangör vid den s. k. Sjtjaranskijhearing som hölls den 23 augusti 1977 här i huset. Dess värre får Sjtjaranskij just nu uppleva sin trettiofemte födelsedag berövad sin frihet. Han arresterades den 15 mars 1977 och påstods ha förrätt sitt land därför att han informerat utländska journalister och turister om situationen för judarna och andra dissenter, dvs. oliktänkande, i Sovjet.

Han tillhörde stiftarna av den nyligen upplösta Helsinki Monitoring Group, som bildades för att försöka följa upp huruvida myndigheterna i Sovjet verkligen infriade det aktuella avtalet. Ett sådant arbete innebär givetvis att man till landets olika myndigheter framför klagomål, när man anser sig kunna klarlägga brott mot avtalet. Dess värre blev så erforderligt i alltför många fall, och detta irriterade givetvis tjänstemännen. Dessa sökte därför på olika sätt svärta ned såväl Sjtjaranskij som hans kolleger och ge intryck av att de var allmänt opålitliga – ja, kanske t. o. m. landsförrädare.

Efter hand blev dessa trakasserier så talrika och hårdhänta att gruppens möjligheter att fylla sin uppgift försvann. Slutligen ledde detta till att bl. a. Anatoly Sjtjaranskij, under hänvisning till just Helsingforsavtalet, för egen del begärde att få utvandera till Israel. Där vistas f. ö. hans hustru Natalja sedan många år.

Givetvis vägrades han att utvandera. I stället häktades han, som jag nyss sade, den 15 mars 1977. Efter en även enligt sovjetisk lag illegalt lång häktningstid – mer än 15 månader – dömdes Sjtjaranskij efter en skenrättegång den 14 juli 1978 till tre års fängelse och tio års arbetsläger med hård regim.

Trots att han för länge sedan avtjänat sitt treåriga fängelsestraff sitter han fortfarande i det beryktade Chistopolfängelset. Men inte nog med det – han har sedan mer än ett år också helt avskurits från varje kontakt med sin familj och omvärlden. Det är alltså ett år sedan hans åldriga mor och hans bror tilläts besöka honom. Myndigheterna tillåter inte ens brevkontakter dem emellan. De brev som jag själv med jämna mellanrum har sänt till honom med mottagningsbevis har samtliga – delvis först efter reklamationer –

Torsdagen den
20 januari 1983

*Om efterlevnaden
av Helsingforsav-
talet*

utkvitterats av fängelsets tjänstemän. Allt talar för att de aldrig har nått Sjtjaranskij.

Som en protest mot denna omänskliga behandling började Anatoly Sjtjaranskij hungerstrejka i slutet av september för att få ta emot besök och brevväxla med sin mor och bror. Hungerstrejken pågår fortfarande efter snart fyra månader. Myndigheternas enda reaktion hittills har varit att han regelbundet tvångsmatas i livsuppehållande syfte. Men hans isolering har inte hävts.

Herr talman! Jag hoppas att utrikesministern och övriga närvarande delar min harm över de sovjetiska myndigheternas behandling av en person, vars enda "brott" enligt min mening är att han i demokratisk ordning har velat söka tillse att Helsingforsavtalet respekteras även i Sovjet. Jag hoppas därför också att utrikesministern och andra företrädare för regeringen även i framtiden utnyttjar varje tillfälle att för företrädare för de sovjetiska myndigheterna understryka att vi mycket kraftigt reagerar mot den inhumana behandling som Anatoly Sjtjaranskij sedan länge utsätts för i Chistopolfängelset. Dessutom bör man vädja till samma myndigheter att i Helsingforsavtalets anda snarast frige honom och låta honom utvandra till Israel för att där förenas med sin hustru Natalja. Endast på detta sätt kan Sovjet enligt min mening återvinna sitt anseende som rättsstat och visa att man fortfarande står fast vid det i Helsingfors träffade avtalet, som dagens diskussion handlar om.

Anf. 59 Utrikesministern LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Det är viktigt att frågan om mänskliga rättigheter diskuteras också i ett land där dessa rättigheter respekteras, eftersom det i de länder där rättigheterna kränks är inte bara förenat med fara utan ibland rent av omöjligt att verka för de mänskliga rättigheterna. Även om vi menar att det i första hand gäller för medborgarna att var och en i sitt land verka för de mänskliga rättigheterna är det en angelägenhet och en skyldighet för oss att använda vår frihet till att påtala kränkningar där sådana förekommer.

Eftersom fru Bråkenhielm nämnde det vill jag säga att jag anser det viktigt att vi hos den svenska allmänheten håller medvetandet uppe om betydelsen av att mänskliga rättigheter respekteras. Fru Bråkenhielm sade att "annars kan det vara risk för att vi förlorar dem här också". Jag utgår från att risken i varje fall inte är förestående så länge vi har denna riksdag och en regering som har dess förtroende. Men det hindrar inte att vi skall sprida kunskap om de mänskliga rättigheternas innehåll, de överenskommelser som har träffats mellan länderna och de skyldigheter de har att iaktta.

Det gäller när de mänskliga rättigheterna kränks var detta än sker. Det är inte fråga om att med särskild skärpa reagera om de kränks i det ena väderstrecket och inte i det andra. Vid de tillfällen då Sverige har haft möjlighet att beröra dessa frågor har vi också försökt att inte vara ensidiga.

Jag skall senare ge några exempel på detta. Men jag vill först understryka att en av de betydelsefulla omständigheterna med Helsingfordokumentet är

att till de mänskliga rättigheter som slås fast i Förenta nationernas och i Europarådets stadgar har lagts också frågan om familjeåterförening, som under mellantiden har blivit observerad, och rätten för medborgare att lämna sitt land när de inte längre vill vara kvar där. Det är ett viktigt tillägg till rättighetskatalogen som inte har funnits på andra håll.

Men det är också klart att Helsingforsöverenskommelsen har sina begränsningar jämfört med t. ex. Europarådets regler. I Europarådet finns ett sanktionssystem, där man kan ställa den stat till ansvar som bryter mot de mänskliga rättigheterna. Sverige har även medverkat till detta, när en medlemsstat uppträtt mot sina egna medborgare på ett sätt som kränkt mänskliga rättigheter.

När det gäller Helsingfordokumentet föreligger inget sanktionssystem, utan den möjlighet som återstår är att övriga stater begagnar de tillfällen som de kan få till att påtala kränkningar av rättigheterna när sådana kränkningar förekommer. Det är också något som vi har gjort från svensk sida. Vi vädjar till andra stater att följa de regler som de själva har varit med om att frivilligt underteckna.

I fråga om de konkreta fall som här har nämnts vill jag upplysa om att vi vid den Europeiska säkerhetskonferensen i Madrid givetvis tog upp de frågor som det här gäller. Det skedde inte bara i allmänna ordalag, utan de individuella fall som här har nämnts – Sjtjaranskij, Brajlovskij, Sacharov – har diskuterats, med den sovjetiska delegationen i Madrid.

Det svar som man får vid sådana tillfällen är att saken skall undersökas. Några medgivanden är väl inte att vänta. Men saken är alltså påtalad.

Eftersom frågan ställdes om kabinettssekreterare Schori nämnde detta förhållande vid sitt besök i Moskva, vill jag svara att han tog upp det med vice utrikesministern Kovaljov, chef för den sovjetiska ESK-delegationen i Madrid.

Kabinettssekreterare Schori framhöll då att just frågan om efterlevnaden av de mänskliga rättigheterna var en väsentlig sak för att föra ESK-arbetet framåt. Han erinrade också om hur vi i Madrid tidigare, som jag förut nämnde, tagit upp individuella fall med den sovjetiska delegationen, då givetvis sådana fall som i särskilt hög grad engagerat svensk opinion.

Under slutet av sitt besök samtalande kabinettssekreteraren också med chefen för det sovjetiska utrikesministeriets skandinaviska avdelning och framhöll då det angelägna i att man respekterar rätten för medborgarrättskämparna att fritt tala för sin sak.

Vidare har de sovjetiska judarnas situation berörts här. I ett gripande brev i fru Ahrlands inlägg har förhållandena belysts. Den judiska befolkningens svårigheter har även tagits upp av den svenska delegationen i de samtal som de hade med den sovjetiska delegationen i Madrid den 15 december 1982.

Jag känner stor tillfredsställelse över att företrädare för olika partier har uttalat det angelägna i att Sverige – i vilket väderstreck det än är fråga om – fortsätter att hävda de mänskliga rättigheterna i princip, i enskilda fall och för enskilda nationella minoritetsgrupper.

---

*Om efterlevnaden
av Helsingforsav-
talet*

Torsdagen den
20 januari 1983

*Om efterlevnaden
av Helsingforsav-
talet*

Anf. 60 ANITA BRÅKENHIELM (m):

Herr talman! Jag tackar för de kompletterande svaren. Naturligtvis är det riktigt, som utrikesministern säger, att de mänskliga rättigheterna kränks både här och där i världen, men det är ju speciellt graverande när det sker i länder som skrivit under fler sådana här avtal än vad andra länder har gjort.

Utrikesministern säger att Europarådets konventioner är bättre därför att där finns ett sanktionssystem. Ja, ett sanktionssystem som kan användas om den anklagade staten går med på att det används, vilket som bekant inte särskilt ofta sker när det gäller vissa i Europa belägna stater.

Svaret den 15 december i Madrid blev att saken skall undersökas, vilket ju är ett härresande svar när det gäller förhållanden som har rått sedan 1977. Jag tycker att det är utomordentligt tillfredsställande att höra att kabinettssekreterare Schori tog upp de här frågorna vid sitt besök i Moskva. Han fick naturligtvis inte heller där något särskilt upplysande svar, såvitt jag kunnat förstå. Annars borde man ju ha haft tillfälle att sedan den 15 december undersöka saken.

Det kan väl vid nästa förfrågan påpekas att är den sovjetiska byråkratin visserligen naturligtvis är gigantisk, men den borde kunna uträtta någonting på de månader som går mellan framstötarna. Jag hoppas naturligtvis på att den svenska delegationen i Madrid och regeringen på alla sätt fortsätter att stöta på i de här enskilda fallen.

Jag tycker fortfarande att min andra fråga i interpellationen är väl så viktig, den större frågan om huruvida det över huvud taget är meningsfullt att samtala så länge vissa stater inte vill låtsas om de avtal som redan är ingångna.

Jag har en känsla av att situationen i Europa är på flera sätt annorlunda i dag än den var 1975. I de västliga demokratierna växer sig starka folkliga opinioner allt större och större för fred och nedrustning, vilket är mycket glädjande. I dessa rörelser och opinioner är man dock ofta aningslöst omedveten om vikten av att poängtera även frihet och mänskliga rättigheter som förutsättning för framgångsrikt nedrustningsarbete.

Från östsidan kommer allt tätare "utspel" i freds- och nedrustningsfrågorna. Jag undrar om utrikesministern kan se något samband mellan dessa allt tätare "utspel" och den skärpning som nu sker i alla länder bakom järnridån när det gäller de mänskliga rättigheterna?

Det polska exemplet känner vi väl till. Det har på ett mycket bättre sätt än övriga regimers övergrepp fått berättigad uppmärksamhet i världen. Det polska folket har ju gjort en massdemonstration och dessutom haft stöd av en stark kyrka. Men hur många i vårt land känner till att det faktiskt står om rätten att bilda fackföreningar i Helsingforsdokumentet? Och hur många vet att fortfarande uppskattningsvis 1 500 människor sitter fängslade i Polen för påstådda eller icke preciserade s. k. politiska brott och att tolv av dem hotas av dödsstraff och nu desperat, bl. a. genom Amnesty, vädjar om rätttegångar som är öppna för insyn även för observatörer från väst?

Ett par medlemmar av en spontan fredsorganisation i Sibirien har nyligen

arresterats därför att de vid ett sågverk samlat namnunderskrifter bland arbetarna på ett upprop för förtroendeskapande åtgärder och kärnvapenedrustning. 15 av dem som skrev på anmodades av KGB att avlägsna sina namnteckningar. En vägrade. Han är också nu arresterad.

I Ungern hårdnar det. Ungern har annars tillåtit en viss frihet, men bokförsäljning och författare som förut tolererats har nu hindrats.

I Östtyskland har en ung man, Roland Jahn, häktats för att han cyklat genom Jena med en polsk flagga på vilken det stod "solidaritet med Polens folk". Låt oss göra jämförelsen att någon skulle cykla genom Stockholm med en norsk flagga på vilken det stod "solidaritet med Norges folk".

Om inte det hela vore så fruktansvärt, skulle det ju vara skrattretande. Regimer som ingriper mot sina medborgare på sådana grunder måste inte känna att de sitter där med sitt folks förtroende. Och dessa regimer vill att vi skall tro att de menar allvar med sina utspel om avspänning och nedrustning.

Jag vill sluta med att säga att jag önskar att jag kunde våga hoppas att utrikesministern trots detta kan känna sig optimistisk inför ESK-förhandlingarnas fortsättning, men han måste då ha okända källor att ösa ur eller okända förtroendekapital att bygga på.

Anf. 61 KARIN AHRLAND (fp):

Herr talman! Först vill jag säga att jag undrar om Anita Bråkenhielm egentligen menade att det är speciellt graverande när stater som är anslutna till Helsingforsöverenskommelsen bryter mot mänskliga rättigheter. Vi måste väl ändå vara ense om att brott mot mänskliga rättigheter alltid och var de än begås, i vilket väderstreck det än sker, är mycket graverande.

Däremot är det lättare för oss att på diplomatisk väg protestera när stater som står bakom Helsingfordokumentet bryter mot det. Och när det är lättare för oss att protestera, bör vi använda varje chans och varje möjlighet.

Av utrikesministerns svar nr 2 framgår också – och det tycker jag är bra – att den svenska regeringen och dess representanter har nämnt namn vid sina kontakter med Sovjet. Vi som deltar i debatten här har nämnt några namn. Vi kunde räkna upp många fler men – och det är viktigt – de problem vi talar om rör faktiskt inte enbart de nu namngivna personerna. Dessa har i sitt hemland protesterat när det gäller de problem vi talar om: det är alltså förföljelser som drabbar tusentals människor, som vi aldrig kan lära känna namnen på. Det viktiga är att vi ständigt minns att det rör oändligt många människor. Av den anledningen måste vi räkna med att driva detta så långt vi kan. Den svenska regeringen måste ständigt påminna de länder där förföljelse förekommer om vår ovilja.

Anf. 62 RUNE TORWALD (c):

Herr talman! Jag nöjer mig med att uttala min stora tillfredsställelse över att regeringen uppenbarligen aktivt synes ha utnyttjat sina möjligheter att ta

*Om efterlevnaden
av Helsingforsav-
talet*

Torsdagen den
20 januari 1983

*Om utformningen
av u-landsbistån-
det*

upp situationen för bl. a. Sjtjaranskij och andra ledamöter av Helsinki Monitoring Group.

Jag vill också understryka att regeringen har vårt uttryckliga stöd för nya framstötter och påtryckningar för att förmå Sovjet att i framtiden respektera Helsingforsavtalet och för att pressa Sovjets myndigheter att sluta trakassera dem som sökt verka i detta avtals anda.

Anf. 63 ANITA BRÅKENHJELM (m):

Herr talman! Jag vill bara till Karin Ahrland säga, att när jag framhöll att det var speciellt graverande att mänskliga rättigheter kränks i länder som undertecknat Helsingforsavtalet, menade jag inte att själva kränkandet av rättigheterna i sig skulle vara mera graverande i de fallen än i andra fall.

Det graverande är att detta handlande är ägnat att undergräva förtroendet inför de utspel som just dessa länder kan göra i andra förhandlingssituationer. Det är naturligtvis, för hela världens skull, speciellt graverande när det gäller en av de stormakter som verkligen har någonting att säga till om på världsscenen. Det var den dimensionen jag menade.

Överläggningen var härmed avslutad.

15 § Svar på interpellation 1982/83:48 om utformningen av u-landsbiståndet

Anf. 64 Utrikesministern LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Sten Sture Paterson har i en interpellation hänvisat till Sveriges stöd till Tanzanias standardiseringsbyrå och angett vissa exempel. Han har ställt följande fråga till mig: Vilka principiella slutsatser av här refererade exempel drar utrikesministern rörande svenska biståndsinsatsers placering i tid och i objekt för att ge bästa resultat enligt målsättningen "hjälp till självhjälp"?

Jag vill som svar på Sten Sture Patersons fråga genast säga att det förefaller mig svårt att dra några principiella slutsatser av ett enda biståndsprojekt som dessutom är något speciellt till sin inriktning och sitt upphov.

Tanzania, Kenya och Uganda var fram till 1977 förenade i den Östafrikanska gemenskapen. Inom gemenskapen hade man sedan bildandet 1967 fastslagit vikten och behovet av gemensamma standarder. Efter en utredning beslöt de tre länderna 1976 att upprätta en gemensam standardiseringsbyrå som skulle förläggas till gemenskapens huvudkontor i Arusha.

Sverige är ett land som spelat en betydelsefull roll i det internationella standardiseringsarbetet. Det beror på det goda arbete som utförts av Sveriges standardiseringskommission. När Tanzania vid Östafrikanska gemenskapens upplösning stod inför uppgiften att ensamt bygga upp egna provnings- och standardiseringstjänster och dessutom vände sig till Sverige var det naturligt för oss att hjälpa Tanzania att bygga upp en standardiseringsbyrå. Det ligger helt i linje med vår önskan att ge bistånd på områden

där Sverige har ett särskilt kunnande.

Om utgångspunkten för detta biståndsprojekt kanske var något speciell vill jag tillägga att jag tror att det är viktigt också för u-länder att ha ett centralt nationellt organ med huvudansvar för mått och vikt samt för införande av enhetliga nationella standardbegrepp på olika områden. Tanzanias standardiseringsbyrå är inte bara ett standardiseringsorgan utan också en provningsanstalt. Livsmedelsprovning och livsmedelsstandarder är av särskild betydelse för ett jordbruksland som Tanzania. Hälso- och säkerhetsaspekterna bör inte heller underskattas. Standardiseringsbyrån spelar också en stor roll både för importörer och lokala tillverkare såväl inom livsmedelssektorn som inom den växande industrisektorn. Standardiseringsbyrån bör också göra det möjligt för Tanzania att tillgodogöra sig de internationellt accepterade lösningar som dokumenterats i tusentals internationella standarder inom olika områden. Detta slag av internationellt samarbete fanns inte på 1800-talet då Sverige utvecklades till industrination. I detta perspektiv ter sig det svenska stödet till standardiseringsbyrån också som ett gott exempel på hjälp till självhjälp.

Jag tror också att det är viktigt att konstatera att en nationell standardisering jämte kvalitetsstyrning och kvalitetsmärkning i dag bör införas så tidigt som möjligt i industrialiseringsprocessen. Det är också en viktig förutsättning för en framgångsrik jordbruks- och livsmedelsexport. Detta har också de flesta u-länder över hela världen insett, och de har praktiskt taget undantagslöst upprättat nationella standardiseringsorgan.

Vad beträffar kostnaderna för driften av Tanzanias standardiseringsbyrå är det klart att en institution av detta slag knappast kan räkna med att bli självfinansierande. Å andra sidan bör provningsavgifterna med tiden komma att ge förhållandevis stora inkomster. Vidare har någon form av standardiseringsavgift från all berörd industri i Tanzania börjat diskuteras. Byråns ekonomiska situation bör därför på sikt inte behöva bli mera kostnadskrävande än motsvarande institutioner i industriländerna.

Anf. 65 STEN STURE PATERSON (m):

Herr talman! Jag tackar utrikesministern för svaret.

Inledningsvis deklarerar utrikesministern sina svårigheter att dra några principiella slutsatser av ett enda biståndsobjekt. Efter en historisk beskrivning av utvecklingen av standardiseringsfrågan under den korta tidrymden från 1967 och framåt innehåller svaret en argumentation för standardiseringens värde samt, slutligen, en allmän förhoppning om framtida stora inkomster från provningsavgifter.

Svaret är otillfredsställande. Det ger en svepande beskrivning av lättillgängliga, i det här sammanhanget ovidkommande fakta, uttalar en lösligt grundad förhoppning på det ekonomiska området och saknar varje försök till en djupare analys av frågeställningen. Min fråga är obesvarad.

Jag har aldrig ifrågasatt värdet av standardisering. I min interpellation belyser jag standardiseringens utveckling i Sverige, varav framgår att industriutvecklingen i vårt land hade nått långt, innan de första organiserade

Torsdagen den
20 januari 1983

*Om utformningen
av u-landsbistånd-
det*

standardiseringsåtgärderna vidtogs. Tanzania har ännu långt kvar innan landet nått motsvarande industrialiseringsgrad. Helt naturligt uppkommer då frågan om tillvägagångssättet är rationellt, dvs. att först skapa en byråkratisk apparat och sedan den verksamhet som denna byråkrati skall tjäna och styra. Då frågan lämnas helt obelyst i utrikesministerns svar, upprepar jag den här. Är det principiellt riktigt att skapa en byråkrati och därefter bygga upp den verksamhet byråkratin är avsedd för?

Avhängigt av svaret blir den fortsatta analysen av det av mig anförda exemplet med Tanzanias standardiseringsbyrå. Är dennas tillkomst inrymd i ett genomtänkt system, vari objekt av här refererat slag ingår med prioriteringens accent? Om så är fallet, kan man förvänta sig att finna ytterligare exempel av liknande slag i den hittillsvarande svenska biståndsverksamheten. Samtliga har då tillkommit efter en målsättning som utrikesministern här beskriver, utan några som helst förbehåll, som varande "helt i linje med vår önskan att ge bistånd på områden där Sverige har ett särskilt kunnande".

Jag hoppades att detta uttalande vid en närmare utveckling av dess innehåll skulle ha försetts med vissa förbehåll. Det är väl ändå så, att inte alla de områden på vilka Sverige besitter ett särskilt kunnande är lämpade för överföring till ett biståndsland oberoende av detta lands kulturella, sociala och tekniska förutsättningar.

Vilken har målsättningen varit i här aktualiserade fall? De av riksdagen 1978 fastställda fyra stora målen för svenskt bistånd är: resurstillväxt, ekonomisk och social utjämning, ekonomiskt och politiskt oberoende samt demokratisk samhällsutveckling. Som förklaring till denna målsättning ges det uttalade motivet att visa solidaritet med fattiga människor i tredje världen och höja dessa fattiga människors levnadsnivå.

Vilket av dessa våra fyra biståndsmål har främjats av uppförandet av ett hus åt standardiseringsbyrån till en kostnad av ca 20 milj. kr.? Jag vill fråga utrikesministern: Har de 20 miljonerna ökat Tanzanias resurstillväxt, bidragit till ekonomisk och social utjämning, ökat det ekonomiska och politiska oberoendet eller, slutligen, fört den demokratiska samhällsutvecklingen framåt?

Tanzanias svaga ekonomi saknar kapital för täckande av ett enormt investeringsbehov på snart sagt alla områden. I den situationen är det viktigt att de knappa resurserna satsas på objekt som ger snabba resultat, ej minst genom att generera nytt kapital för investeringar. Jag förmodar att utrikesminister Bodström och jag är helt ense i bedömningen att till denna typ av företag hör ej standardiseringsbyrån. Dess kostnader i nuet tär i stället på redan alltför knappa resurser.

Förutom frågan om den gjorda biståndsinsatsen faller inom något av de primära svenska målen, återstår bedömningen huruvida rätt objekt har prioriterats. Mot vilka andra behov skall då vägningen ske?

Låt oss gå till Tanzanias parlament och lyssna till vad delegaterna utifrån landets olika delar tog upp för frågor till debatt exempelvis under juni-juli 1982. I centrum för intresset stod landets katastrofala budgetläge, den

negativa handelsbalansen och bristen på utlandsvaluta. Olika förslag diskuterades om hur exporten kunde höjas och importen minskas. Enighet rådde om att industrialiseringstakten måste dras ner och ökade ansträngningar inriktas på jordbruksfrämjande åtgärder så att landet åter blev självförsörjande på livsmedel. Parallellt härmed måste exporten av jordbruksprodukter öka – en export som redan ger landet större delen av dess utlandsvaluta.

Största hindret, även för landsbygdsutvecklingen, är bristen på infrastruktur. Landets fåtaliga järnvägar är bristfälliga och har låg kapacitet. Materielen är nedsliten och måste förnyas. Vägsystemet är föga utbyggt, bristfälligt underhållet, och t. o. m. fåtalet allvädersvägar blir otjänliga för trafik under regntid. Nödvändiga transporter, exempelvis av drivmedel, industrivaror, livsmedel och exportvaror, kommer icke fram. Skogstillgångar står outnyttjade, då de ej kan transporteras dit där konsumenterna finns. Bristen på reparationsverkstäder, reservdelar och kunnig personal är skriande. *Industri och handel har svårigheter med att överblicka sin ekonomiska situation på grund av bristen på utbildad bokförings- och redovisningspersonal samt på grund av bristfälliga och oenhetliga redovisningssystem.*

Herr talman! Parlamentsdebatten gav en sammanfattande bild av ett land med stora, slumrande naturtillgångar men med brist på det mesta som behövs för att utnyttja denna potential, ett land med sjunkande livsmedelsproduktion, sjunkande produktion av exportgrödor, växande markförstöring och uttorkning i de centrala delarna av landet. Det är ett land där 98 % av befolkningen är knuten till jordbruket – ett jordbruk där den kortskaftade hackan ännu är det huvudsakliga redskapet och där en övergång till långskaftad hacka betraktas som ett stort framsteg. Det är ett land där bruket av förorenat vatten till hushållsändamål är ett hot mot folkhälsan, samtidigt som oregrerade vattendrag under regntid svämmar över och blir ett hot mot både liv och egendom.

Uppräkningen av bristerna i livets basnödvändigheter i Tanzania kan göras betydligt längre. I nuvarande situation är det emellertid svårt att till dessa räkna in en byggnad för ett standardiseringsinstitut, särskilt som dess uppgifter hittills kunnat lösas vid universitetet i Dar es Salaam och vid befintliga institutioner i Arusha. Vägen genom åren blir lång innan resultatet av standardiseringsinstitutets arbete når ut från dess väggar och höjer levnadsnivån för den fattige bonden i hyddan ute på Tanzanias vidsträckta landsbygd.

Herr talman! Med denna analys kommer jag, i motsats till utrikesministern, fram till möjligheten att dra vissa principiella slutsatser av ett enda biståndsobjekt.

I ett första planeringsskede måste varje påtänkt biståndsobjekt bedömas utifrån frågan inom vilket mål för svensk biståndsverksamhet objektet i fråga passar in.

En analys av mottagarlandets aktuella basbehov måste utgöra grunden för en prioritering av önskade hjälpinsatser.

Torsdagen den
20 januari 1983

*Om utformningen
av u-landsbiståndet*

Med utgångspunkt från en så framarbetad prioriteringslista öppnas möjligheten till bedömning av huruvida de önskemål om hjälp som framställs från ett mottagarland faller inom ramen för den svenska fyrpunktsmålsättningen och därtill ligger rätt i tiden.

Jag frågar: Har utrikesministern något att invända mot dessa slutsatser?

Sammanfattningsvis, herr talman, vill jag upprepa de i anförandet nu ställda frågorna.

Är det principiellt riktigt att först skapa en byråkrati och därefter bygga upp den verksamhet byråkratin är avsedd för?

Är standardiseringsbyråns tillkomst inrymd i ett genomtänkt system, vari objekt av här refererat slag ingår med prioriteringens accent?

Vilken har målsättningen varit i här aktualiserade fall?

Har de 20 miljonerna ökat Tanzanias resurstillväxt, bidragit till ekonomisk och social utjämning, ökat det ekonomiska och politiska oberoendet, fört den demokratiska samhällsutvecklingen framåt och i så fall med vilket tidsperspektiv?

Anf. 66 Utrikesministern LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Jag tycker det blir ett egendomligt resonemang, om man som herr Paterson betecknar standardiseringsinstitutet som ett byråkratiskt organ. Det är klart att detta organ inte självt producerar varor och tjänster, men det utgör ju ett medel genom vilket industrierna, efter hand som de växer fram, kan bli effektivare. Själva gränsen mellan hantverk och industri går i varje samhälle mellan det ögonblick då man blir i stånd att med standardiserade mått arbeta fram varor i stor utsträckning, där det som är tillverkat på den ena platsen passar på den andra platsen och man kan övergå till massstillverkning.

Därför tycker jag inte att jämförelsen med Sverige på 1800-talet är meningsfull: att säga att först fick vi en begynnande industri och sedan, när den existerat i flera decennier, inrättades standardiseringsorgan i Sverige. Hade man då vetat vad vi nu vet om standardiseringens betydelse, hade man börjat mycket tidigare. Men det skulle alltså komma att dröja flera decennier in på 1900-talet, innan vi fick ordentliga industrinormer och innan vi därigenom fick en industriell produktion, som kunde arbeta med massframställning av varor, som passade in i det industriella systemet.

Det skall också påpekas att det stöd för ett standardiseringsinstitut som Sverige har givit utgör bara en del av vårt industribistånd. I övrigt försöker vi få fram industriell utveckling på många andra områden också. Det är i själva verket ett uppdrag som vi fått från riksdagen att i fråga om biståndet till Tanzania koncentrera detta dels till industrisektorn, dels till undervisningssektorn. Det standardiseringsinstitut som vi alltså bidragit till utgör ett led – men inte allt – i vårt industribistånd.

Jag vill också nämna att vi i fortsättningen arbetar för att i Tanzania – liksom i en hel del andra afrikanska stater – gå in på transportsektorn,

eftersom det är viktigt att de massframställda varorna också når sina konsumenter.

Slutligen vill jag framhålla att detta institut inte bara har till uppgift att fastställa standarder, efter vilka olika företag kan tillverka enhetliga produkter, som sedan kan bytas ut mot varandra och passa ihop, utan här förekommer också en materialprovning på olika områden, inte minst när det gäller livsmedel av stor betydelse för Tanzania.

Man kan ha många åsikter om var vi skall lägga biståndspengarna, men det är min övertygelse att det standardiseringsinstitut som vi här bidragit till utgör en ytterligt väsentlig förutsättning för en fortsatt industrialisering av Tanzania.

Nr 64

Torsdagen den
20 januari 1983

---

*Om utformningen
av u-landsbiståndet*

Anf. 67 STEN STURE PATERSON (m):

Herr talman! Jag tackar för det kompletterande svaret.

Utrikesministern säger att medel för industrierna att arbeta efter standarder är utomordentligt väsentliga – och visst är det så – men att man i det sammanhanget inte kan göra en jämförelse med standardiseringsutvecklingen i Sverige. När nämligen utvecklingen startade här fanns det över huvud taget inte några standardiseringsinstitut av dagens omfång. Det är väl just det som är en tillgång i dag för Tanzania, som redan har börjat med vissa standardiseringsåtgärder inom universitetet och inom vissa institutioner och som därtill har möjlighet att utnyttja den standardisering som industristaterna i Europa och Amerika kommit fram till. Man kan mycket väl med det som grund i dagens stora bristläge arbeta utomordentligt fint inom den begränsade industri Tanzania i dag äger. Det är det som gör att man måste ställa sig frågan om detta institut har kommit fram vid rätt tidpunkt och utan att ta bort pengar från områden, där dessa skulle ha gjort betydligt större nytta för de fattigaste i landet.

Jag vill fråga: Hur har Tanzania självt prioriterat standardiseringsinstitutet? Och hur villigt är Tanzania att i dag sätta av pengar för dess framtida utveckling? Vad jag förstår har man inte ens möjligheter att skaffa fram bostäder åt de tjänstemän som skall arbeta på institutet, utan har förhoppningen att även bostäderna skall byggas av svenska biståndsmedel.

Anf. 68 Utrikesministern LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Ett universitet kan vara lämpat för forskning och utveckling men knappast för kvalitetskontroll samt utprovning och fastställande av standarder när det gäller producerande industrier.

Jag kan vidare förstå att det kan förekomma en ovilja eller oförmåga hos en del företag när det gäller att bära de kostnader som standardiseringen medför. Därför lämnar vi bidrag till detta. Men efter hand som Tanzanias industri byggs ut kommer ju fördelarna till synes – inte i fråga om detta institut, som drar en hel del kostnader, men väl i fråga om de företag som kommer att ge människor sysselsättning och producera varor. Därför är det fortfarande min övertygelse att det beträffande Tanzanias nuvarande

*Om utformningen
av u-landsbistån-
det*

industriella utveckling är lämpligt att tidigt börja med standardisering av industriproduktionen, inte att upprepa det som förekommit i de äldre industristaternas utveckling.

Anf. 69 STEN STURE PATERSON (m):

Herr talman! Jag kan helt instämma i utrikesminister Bodströms syn på institutets framtida betydelse, men endast under förutsättning att man kan utesluta tidsfaktorn och bortse från de i dag överhängande och aktuella problem som finns och som ju onekligen är av betydligt större dimensioner.

Svenskt bistånd skall koncentreras bl. a. till industrisektorn. För att belysa problemen där vill jag anföra ett färskt exempel från svensk biståndsverksamhet i Arushas systerindustrier. Dessa är uppbyggda med svenskt stöd genom SIDA. Där levereras även råvaran till fabrikationen. Fabrikationen är uppbyggd på svensk standard och skulle kunna löpa mycket bra. Men tyvärr är utnyttjandegraden dålig när det gäller den tillgängliga kapaciteten. När det inte är rent stillestånd, pendlar utnyttjandegraden mellan 20 och 40 %. Ifall man blir tillfrågad om orsaken svarar man att man inte har tillgång till råvara – den råvara som vi ifrån Sverige har anslagit medel till, men från Tanzanias synpunkt sett i form av utlandsvaluta. När denna utlandsvaluta hamnar i den gemensamma kassan i Dar es Salaam, försvinner den – den går till angelägnare objekt.

Det kan anföras en mängd exempel på de svårigheter som man har att arbeta med och på de grundläggande förutsättningar som saknas. En stor uppgift är att få verksamheten att i praktiken löpa med mindre administration och mindre byråkrati.

Anf. 70 Utrikesministern LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Jag vet att Tanzania befinner sig i en av de svåraste kriser som ett land kan befinna sig i, att dess tillgång på utlandsvaluta är minimal, att landets exportinkomster i huvudsak går åt till att betala skulder och att man därför har dålig förmåga att utveckla sin egen industri. Således råder en ekonomisk kris i landet, och den kan inte hävas med mindre än att landet industrialiseras. När den industrialiseringsprocessen kommer i gång, kommer standardiseringsinstitutet också att ge full effekt.

Anf. 71 STEN STURE PATERSON (m):

Herr talman! Jag konstaterar att utrikesministern undviker att ta upp tidsfaktorn i den här diskussionen. Vidare konstaterar jag att utrikesministern undviker att svara på de av mig ställda frågorna vilket av de fyra biståndsmålen som det aktuella objektet närmast kan hänföras till och vilka prioriteringsförutsättningarna har varit vid tillkomsten. I svaret sägs endast att projektet "är något speciellt till sin inriktning och sitt upphov".

Vad innebär det att projektet är speciellt till sitt upphov? Här det kommit till utan normal beredning från svensk sida?

Anf. 72 Utrikesministern LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Standardiseringsinstitutet är ett projekt som startades då Tanzania ingick i en federation av stater, och sedan har det fullföljts i Tanzania som ensamt land.

Överläggningen var härmed avslutad.

16 § Föredrogs och hänvisades

Motionerna

- 1982/83:410–416 till konstitutionsutskottet
- 1982/83:417 till kulturutskottet
- 1982/83:418–425 till konstitutionsutskottet
- 1982/83:426–431 till finansutskottet
- 1982/83:432–439 till skatteutskottet
- 1982/83:440 till justitieutskottet
- 1982/83:441 och 442 till lagutskottet
- 1982/83:443 och 444 till försvarsutskottet
- 1982/83:445–453 till socialförsäkringsutskottet
- 1982/83:454–456 till socialutskottet
- 1982/83:457 till kulturutskottet
- 1982/83:458–464 till utbildningsutskottet
- 1982/83:465–473 till trafikutskottet
- 1982/83:474–486 till jordbruksutskottet
- 1982/83:487–491 till näringsutskottet
- 1982/83:492 till jordbruksutskottet
- 1982/83:493–500 till näringsutskottet
- 1982/83:501–506 till arbetsmarknadsutskottet
- 1982/83:507–509 till civilutskottet
- 1982/83:510 till finansutskottet
- 1982/83:511 till konstitutionsutskottet
- 1982/83:512 till justitieutskottet
- 1982/83:513 till lagutskottet
- 1982/83:514 yrkande 1 till utbildningsutskottet
yrkande 2 till näringsutskottet
- 1982/83:515 till trafikutskottet
- 1982/83:516 till arbetsmarknadsutskottet
- 1982/83:517 till socialförsäkringsutskottet
- 1982/83:518 till socialutskottet
- 1982/83:519 till arbetsmarknadsutskottet

17 § Anmälades och bordlades

Proposition

- 1982/83:88 Utformningen av ett flerbarnstillägg för studerande i åldern 16–19 år

Nr 64

Torsdagen den
20 januari 1983

---

*Om utformningen
av u-landsbiståndet*

18 § Anmäldes och bordlades

Motionerna

1982/83:520 av *Gunnar Biörck* i Värmdö

Redovisning av konsekvenserna av reformförslag

1982/83:521 av *Gunnar Björk* i Gävle och *Ulla Ekelund*

Myndighets tillkännagivande av tjänstetillsättning

1982/83:522 av *Anita Bråkenhielm m. fl.*

Taltidningsutgivningen

1982/83:523 av *Kjell Mattsson m. fl.*

Länsdemokratiska reformer

1982/83:524 av *Britt Mogård*

Stipendium till riksdagsledamots enskilda studieresa

1982/83:525 av *Sven-Erik Nordin m. fl.*

Kollektivanslutning till politiskt parti

1982/83:526 av *Erik Olsson* och *Elisabeth Fleetwood*

Distributionen av Svensk författningssamling

1982/83:527 av *Per Stenmarck*

Det kommunala partistödet

1982/83:528 av *Lars Werner m. fl.*

Slopande av spärregeln vid val till riksdagen

1982/83:529 av *Lars Werner m. fl.*

Sammansättningen av riksdagens utskott

1982/83:530 av *Lars Werner m. fl.*

Monarkins avskaffande och övergång till republik

1982/83:531 av *Arne Andersson* i Gamleby

Inrättande av en lekmanastyrelse vid kammarkollegiet

1982/83:532 av *Axel Andersson m. fl.*

Apanaget till H. M. Konungen

1982/83:533 av *Elisabeth Fleetwood* och *Erik Olsson*

Det nya femkronorsmyntet

1982/83:534 av *Lars Tobisson m. fl.*

Betalningar till och från staten

1982/83:535 av *Karin Ahrland* och *Hans Petersson* i Röstånga

Förändring av vinbeskattningen

1982/83:536 av *Tore Claeson m. fl.*

Undantag från hyreshusavgift för allmännyttiga bostadsföretag

1982/83:537 av *Ove Karlsson m. fl.*

Beskattningen av vissa pensionsutbetalningar

1982/83:538 av *Bengt Kronblad m. fl.*

Tullklarering på flygplatserna i Kalmar och Ronneby

1982/83:539 av *Anita Modin*

Ett särskilt investeringsavdrag för hotell- och restaurangbyggnader

1982/83:540 av *Per-Richard Molén*

Redovisningen till skattebetalarna av uttagna skatter och arbetsgivaravgifter

1982/83:541 av *Karl-Eric Norrby* och *Sigrid Danielsson*

Beskattningen av ersättning för förbättringsförslag inom industrin

1982/83:542 av *Per Petersson m. fl.*

Skattelindring för diabetiker

1982/83:543 av *Börje Stensson* och *Eric Hägelmark*

Tullklarering på flygplatserna i Kalmar och Ronneby

1982/83:544 av *Nils Svensson m. fl.*

Beskattningen av gasol

1982/83:545 av *Elving Andersson* och *Kjell Mattsson*

Nytt polishus i Uddevalla

1982/83:546 av tredje vice talmannen *Karl Erik Eriksson*

Särskild påföljd vid skadegörelse

1982/83:547 av *Ove Karlsson m. fl.*

Ansvarsfördelningen mellan kriminalvårdens frivårdsorganisation och andra myndigheter

1982/83:548 av *Hans Petersson* i Röstånga

Översyn av narkotikastrafflagen

1982/83:549 av *Catarina Rönnung m. fl.*

Straffskalan vid misshandelsbrott

1982/83:550 av *Lena Öhrsvik* och *Gösta Andersson*

Lokalisering till Nybro av länsrätten i Kalmar län

1982/83:551 av *Görel Bohlin* och *Gullan Lindblad*

Förlängning av preskriptionstiden för återbetalning av underhållsbidrag

1982/83:552 av *Olle Aulin*

Ett u-landsanpassat nyttoflygsystem

1982/83:553 av *Ulla Ekelund m. fl.*

SIDA-bidrag genom sektionen för enskilda organisationer

1982/83:554 av *Per-Olof Strindberg m. fl.*

Balters dubbla medborgarskap

- 1982/83:555 av *Margaretha af Ugglas*
Biståndspolitiken och de mänskliga rättigheterna
- 1982/83:556 av *Lars Werner m. fl.*
Situationen i Centralamerika
- 1982/83:557 av *Lars Werner m. fl.*
Erkännande av Demokratiska sahariska arabrepubliken
- 1982/83:558 av *Lars Werner m. fl.*
Inrättande av en nordisk kärnvapenfri zon
- 1982/83:559 av *Olle Aulin och Göran Allmér*
Tjänstegraden för kretshemvärnschefer
- 1982/83:560 av *Ulf Adelson m. fl.*
Studiefinansieringen
- 1982/83:561 av *Elving Andersson och Kjell Mattsson*
Rätt till sjukpenning för utvecklingsstörda som uppbär pension
- 1982/83:562 av *Gunnar Biörck i Värmdö*
Finansieringen av ATP-systemet
- 1982/83:563 av *Ing-Marie Hansson m. fl.*
Studiemedelsloppens reducering vid egen inkomst
- 1982/83:564 av *Bengt Kindbom m. fl.*
Decentraliserade beslutsformer inom socialförsäkringsområdet
- 1982/83:565 av *Anna Lindh*
Studiestödet
- 1982/83:566 av *Per-Richard Molén och Erik Olsson*
Ökade möjligheter till etablering i Norrland för privatläkare
- 1982/83:567 av *Hans Nyhage och Arne Svensson*
Uppbörderna av arbetsgivaravgifter
- 1982/83:568 av *Hans Nyhage och Inger Wickzén*
Studieförbundens uppsökande verksamhet på arbetsplatser
- 1982/83:569 av *Margareta Persson*
Vårdbidraget till förälder med handikappat barn
- 1982/83:570 av *Nils Svensson m. fl.*
En ny försäkringsrätt i Malmö
- 1982/83:571 av *Görel Bohlin och Birgitta Rydell*
Bevarande av deltidsförskolan
- 1982/83:572 av *Inga Lantz m. fl.*
Utbyggd preventivmedelsrådgivning

- 1982/83:573 av *Gullan Lindblad* och *Siri Häggmark*
Åtgärder för att motverka ökade socialbidragskostnader
- 1982/83:574 av *Lena Öhrsvik m. fl.*
Statligt stöd till institutionsvård i Kalmar län
- 1982/83:575 av *Kerstin Anér* och *Jan-Erik Wikström*
Gemensamma europeiska etiska koder för våldsinslag i massmedias program
- 1982/83:576 av *Anita Bråkenhielm* och *Görel Bohlin*
Nationalmuseums ikonsamling
- 1982/83:577 av *Lars Ernestam*
Stödet till länsteatern i Örebro län
- 1982/83:578 av *Kerstin Göthberg* och *Karl-Eric Norrby*
Lagstiftning om utförelse av vissa äldre kulturföremål
- 1982/83:579 av *Barbro Nilsson* i *Visby* och *Sten Svensson*
Formerna för statligt stöd till arkeologiska utgrävningar
- 1982/83:580 av *Ulla Tillander* och *Kerstin Göthberg*
Åtgärder mot våldsinslag i filmer
- 1982/83:581 av *Ulf Adelsohn m. fl.*
Utbildningsfrågor
- 1982/83:582 av *Jan Bergqvist m. fl.*
En fredsforskningsprofessur i Göteborg
- 1982/83:583 av *Gunnar Björk* i *Gävle* och *Kerstin Andersson*
Schemalagd skollunch
- 1982/83:584 av *Ulla Ekelund*
Minskad intagning till läkarutbildning
- 1982/83:585 av *Karin Flodström m. fl.*
Skolan och Kooperationen
- 1982/83:586 av *Arne Fransson*
Timplanerna vid Vetlanda och Eksjö idrottsgymnasier
- 1982/83:587 av *Margareta Gard* och *Mona Saint Cyr*
Villkoren för erhållande av statsbidrag till studiecirkel
- 1982/83:588 av *Ann-Cathrine Haglund*
Grundskolans undervisning i tyska och franska
- 1982/83:589 av *Agne Hansson* och *Gösta Andersson*
Lokalisering till Hultsfred av yrkesteknisk högskoleutbildning
- 1982/83:590 av *Ing-Marie Hansson m. fl.*
Högskoleutbildning i fastighetsförvaltning

- 1982/83:591 av *Kurt Ove Johansson m. fl.*
Utveckling av en svensk gasteknologi
- 1982/83:592 av *Marianne Karlsson*
Utbildning av konservatorer
- 1982/83:593 av *Ove Karlsson m. fl.*
Statsbidrag till konsumentkooperationens studieverksamhet
- 1982/83:594 av *Gullan Lindblad och Börje Stensson*
Den högre optikerutbildningen
- 1982/83:595 av *Anna Lindh*
Rekryteringen till högskolan
- 1982/83:596 av *Britt Mogård*
Anpassad studiegång
- 1982/83:597 av *Björn Samuelson m. fl.*
Avskaffande av studieomdömen i folkhögskolan
- 1982/83:598 av *Kentth Skårvik och Lars Ernestam*
Religionskunskapen i gymnasieskolan
- 1982/83:599 av *Elving Andersson och Kjell Mattsson*
Återupptagande av persontrafik på järnvägslinjen Uddevalla–Lysekil
- 1982/83:600 av *Gösta Andersson och Agne Hansson*
Ökade insatser för det enskilda vägnätet i Kalmar län
- 1982/83:601 av *John Andersson*
Järnvägsinvesteringar i Västerbotten
- 1982/83:602 av *Hugo Bergdahl och Lars Ernestam*
Biljettförsäljningen på SJ:s motorvagnar
- 1982/83:603 av *Anders Björck och Erik Hovhammar*
Persontrafiken på järnvägslinjen Nässjö–Nybro
- 1982/83:604 av *Anders Björck m. fl.*
Flygtrafiken Jönköping–Bromma
- 1982/83:605 av *Alexander Chrisopoulos*
Föreskrifter för oljehantering och oljetransporter
- 1982/83:606 av *Ivar Franzén m. fl.*
Dubbelspår och pendeltågstrafik på västkustbanan
- 1982/83:607 av *Agne Hansson och Gunhild Bolander*
Ökade färjförbindelser Västervik–Visby
- 1982/83:608 av *Sven Henricsson och Bertil Måbrink*
Järnvägstrafiken Växjö–Västervik och Nässjö–Nybro

- 1982/83:609 av *Sven Henricsson m. fl.*
Överförande till riksnätet av järnvägslinjen Forsmo–Hoting
- 1982/83:610 av *Per Olof Håkansson*
Undersökningar av allvarigare olyckshändelser m. m.
- 1982/83:611 av *Börje Hörnlund m. fl.*
Anlagen till enskilda vägar
- 1982/83:612 av *Rune Jonsson m. fl.*
Registreringen av bil
- 1982/83:613 av *Stig Josefson m. fl.*
Järnvägstrafiken Malmö–Sjöbo
- 1982/83:614 av *Marianne Karlsson*
Handläggningen av felparkeringsärenden
- 1982/83:615 av *Ove Karlsson m. fl.*
Upprustning av Västerdalsbanan
- 1982/83:616 av *Bengi Kronblad och Lena Öhrsvik*
Ett fjärrstyrt signalsystem på järnvägslinjen Kalmar–Alvesta
- 1982/83:617 av *Sven Munke*
Ett frimärke med Raoul Wallenbergs bild
- 1982/83:618 av *Elvy Nilsson m. fl.*
Överförande till riksnätet av järnvägslinjen Kil–Torsby m. m.
- 1982/83:619 av *Sigvard Persson m. fl.*
Prioriteringen av anlagen till vägar
- 1982/83:620 av *Hans Petersson i Röstånga och Eric Hügemark*
Internationell anpassning av bestämmelser om bilars utrustning
- 1982/83:621 av *Kenth Skårvik*
Persontrafiken på järnvägslinjen Lysekil–Munkedal
- 1982/83:622 av *Oswald Söderqvist m. fl.*
Förbättrade järnvägsförbindelser i Uppland
- 1982/83:623 av *Rune Torwald och Ulla Tillander*
Behovet av teknik för telefonlarm vid installation av nya televäxlar
- 1982/83:624 av *Erik Wärnberg m. fl.*
Överförande till riksnätet av järnvägslinjen Bjärka/Säby–Västervik
- 1982/83:625 av *Allan Åkerlind*
Förbud mot s. k. väg-gupp
- 1982/83:626 av *Nils Åsling*
Vallsundsbroprojektet

- 1982/83:627 av *Stig Alftin*
Bekämpningen av sly
- 1982/83:628 av *Axel Andersson*
Etableringskontroll för fiskodling
- 1982/83:629 av *Axel Andersson*
Bevarande av urskogar i Sverige
- 1982/83:630 av *Ulla Ekelund*
Skörde-skadeskydd vid baljväxtodling
- 1982/83:631 av *Kerstin Ekman*
Utbyte av PCB-kondensatorer
- 1982/83:632 av *Lars Ernestam*
Insamling av batterier innehållande kvicksilver m. m.
- 1982/83:633 av *Lars Ernestam* och *Börje Stensson*
Aluminiums skadeverkningar
- 1982/83:634 av *Lars Ernestam* och *Börje Stensson*
Blyfri regularbensin
- 1982/83:635 av *Rune Evensson m. fl.*
Tillämpningen av skogsvårdslagen
- 1982/83:636 av *Rune Johansson m. fl.*
Avverkningen av viss skog i norra Älvsborgs län
- 1982/83:637 av *Ulla Johansson m. fl.*
Insamling av returpapper, m. m.
- 1982/83:638 av *Ove Karlsson m. fl.*
Vegetationskarteringen
- 1982/83:639 av *Bengt Kronblad m. fl.*
Åtgärder för ett organiserat tillvaratagande av bär och svamp
- 1982/83:640 av *Einar Larsson m. fl.*
Trädgårdsnäringen
- 1982/83:641 av *Einar Larsson m. fl.*
Alternativa odlingsformer m. m.
- 1982/83:642 av *Sven Munke*
Förbud mot användning av hagelvapen vid jakt på vilda gåsarter
- 1982/83:643 av *Catarina Rönnung m. fl.*
Bibehållande av Furuby plantskola
- 1982/83:644 av *Kenth Skårvik* och *Lars Ernestam*
Gullmarsfjorden som naturvårdsområde

1982/83:645 av *Börje Stensson* och tredje vice talmannen *Karl Erik Eriks-
son*

Forskningsresurser till vattenbruk

1982/83:646 av *Anna Wohlin-Andersson m. fl.*

Trädgårdsnäringens energiförsörjning

1982/83:647 av *Ivar Franzén m. fl.*

Bättre nyttjande av vår elproduktionskapacitet

1982/83:648 av *Marianne Karlsson m. fl.*

Rätten till gasfynd

1982/83:649 av *Bengt Kronblad m. fl.*

Lokaliseringen av statens energiverk

1982/83:650 av *Gunnar Olsson m. fl.*

Entreprenörverksamheten inom skogsbruket

1982/83:651 av *Håkan Sijerlöf*

Statens provningsanstalts uppdrag och prissättning

1982/83:652 av *Oswald Söderqvist* och *Bertil Måbrink*

En naturgasledning från Finland till Norduppland-Gävlerregionen

1982/83:653 av *Nils Åsling*

Täckandet av kostnader för mincralletning i Jämtlands län

1982/83:654 av *Stig Alemyr m. fl.*

Sysselsättningsfrämjande åtgärder i Kalmar län

1982/83:655 av *Olle Aulin* och *Gunnel Liljegren*

Minimikunskaper i svenska för invandrare som söker svenskt medborgar-
skap

1982/83:656 av *Görel Bohlin*

Förbud mot s. k. organisationsklausuler

1982/83:657 av *Anita Bråkenhielm* och *Catarina Rönnung*

Upprustning av järnvägslinjen Vetlanda-Järnforsen

1982/83:658 av *Sven Henricsson*

Åtgärder för att bekämpa arbetslösheten i Västernorrlands län

1982/83:659 av *Birgitta Johansson* och *Lilly Bergander*

Den statliga personalutbildningen

1982/83:660 av *Eric Jönsson m. fl.*

Sysselsättningen i Malmöregionen

1982/83:661 av *Ove Karlsson m. fl.*

Företrädesrätten till ny anställning

1982/83:662 av *Ingemar Konradsson m. fl.*

Ett program för industrier i Bergslagen

- 1982/83:663 av *Gunnel Liljegren* och *Birgitta Rydle*
Tillvaratagande av flyktingars utbildning och yrkeserfarenhet
- 1982/83:664 av *Ewy Möller* och *Bertil Danielsson*
Turordningsreglerna i lagen om anställningsskydd
- 1982/83:665 av *Elvy Nilsson m. fl.*
Handikappades rätt till arbete
- 1982/83:666 av *Gunnar Nilsson* i *Eslöv* och *Bo Nilsson*
Ombyggnaden av riksväg 17 mellan Landskrona och Eslöv
- 1982/83:667 av *Allan Åkerlind* och *Gullan Lindblad*
Rätten att stå utanför facklig organisation
- 1982/83:668 av *Tore Claeson m. fl.*
Ändring av bruksvärdesbestämmelserna i hyreslagen m. m.
- 1982/83:669 av *Tore Claeson m. fl.*
De garanterade räntorna för de allmännyttiga bostadsföretagen
- 1982/83:670 av *Ivar Franzén* och *Rolf Andersson*
Förändrade bostadsbidrag
- 1982/83:671 av *Ivar Franzén m. fl.*
Vår framtida elförsörjning
- 1982/83:672 av *Siri Häggmark* och *Jens Eriksson*
Skärgårdsbefolkningens boendeproblem
- 1982/83:673 av *Ove Karlsson m. fl.*
Behovet av områden för rekreation
- 1982/83:674 av *Gullan Lindblad*
Handläggningen av ärenden rörande statliga bostadslån
- 1982/83:675 av *Elvy Nilsson* och *Hagar Normark*
Handikappanpassade bostäder
- 1982/83:676 av *Margareta Persson*
En handikappenheter vid bostadsdepartementet
- 1982/83:677 av *Kenth Skårvik*
Bättre lånemöjligheter för bostäder i skärgården
- 1982/83:678 av *Barbro Nilsson* i *Örnsköldsvik m. fl.*
Förhandsgranskning av bildmedia
- 1982/83:679 av *Barbro Nilsson* i *Örnsköldsvik m. fl.*
Filmstödet till barn- och ungdomsfilm
- 1982/83:680 av *Barbro Nilsson* i *Örnsköldsvik m. fl.*
Forskning om effekterna av våldsinslag i filmer

1982/83:681 av *Anita Bråkenhielm*

Läkemedelskostnaderna

1982/83:682 av *Anita Bråkenhielm*

Ökat nordiskt samarbete om läkemedelsprövning, m. m.

1982/83:683 av *Ola Ullsten m. fl.*

Ändring i jämställdhetslagen, m. m.

1982/83:684 av *Ola Ullsten m. fl.*

Familjebeskattningen

1982/83:685 av *Ola Ullsten m. fl.*

Juridiskt biträde åt kvinnor som utsatts för våld, m. m.

1982/83:686 av *Ola Ullsten m. fl.*

Det statliga stödet till barnomsorgen, m. m.

1982/83:687 av *Ola Ullsten m. fl.*

Jämställdhetsaspekter vid rekrytering av personal till högskolan, m. m.

1982/83:688 av *Ola Ullsten m. fl.*

Åtgärder för att stimulera kvinnor att starta egna företag

1982/83:689 av *Rune Johansson m. fl.*

Näringspolitiska insatser för norra Älvsborgs län

1982/83:690 av *Rune Johansson m. fl.*

Norra Älvsborgs läns plats i svensk-norskt industrisamarbete

19 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 19 januari

1982/83:224 av *Ulla Tillander (c)* till statsrådet *Roine Carlsson* om verksamheten vid Kockums Varv AB i Malmö:

Den senaste veckan har det i Malmö med omnejd i press, radio och TV förts en intensiv diskussion, präglad av stor oro och bestörtning, om Kockumsvarvets eventuella nedläggning. Visst är man i Skåne medveten om varvsnäringens svåra situation, starkt beroende som den är av internationella konjunkturer, om dess överkapacitet och bristande lönsamhet. Öresundsvarvets nedläggning var en chockartad påminnelse om att varvskrisen hade nått också Sydsverige. Nu får vi höra antydningar om att turen att läggas ner har kommit till Kockums Varv, det varv som av sakkunskapen anses vara bäst utrustat och därför borde ha de bästa utsikterna att bedriva en effektiv verksamhet.

Med anledning härav vill jag fråga:

Är statsrådet beredd att redovisa regeringens uppfattning beträffande den fortsatta verksamheten vid Kockums Varv i Malmö?

den 20 januari

*Meddelande om
frågor*

1982/83:225 av tredje vice talmannen *Karl Erik Eriksson* (fp) till finansministern om felaktigheter i deklarationsbroschyerna:

I de deklarationsbroschyer som utgetts från riksskatteverket finns felaktigheter på mycket viktiga punkter. Ett exempel är när det gäller de nya bestämmelserna om reseavdraget. Ett annat exempel är angående inkomstberäkning för nya fastigheter. Skattedirektör Olle Roos framhåller att sådant inte får ske, men det har ändå skett. Det är ytterst olyckligt, säger han i en kommentar enligt massmedia.

Med hänvisning till det anförda vill jag fråga finansministern:

Vilka åtgärder kommer att vidtagas för att snabbt uppmärksamma allmänheten på angivna felaktigheter i deklarationsbroschyerna?

1982/83:226 av *Jan Fransson* (s) till jordbruksministern om bekämpningen av lövsly:

Under våren 1982 genomdrev den dåvarande borgerliga riksdagsmajoriteten en ny lag om bekämpning av lövsly. Lagen har av många med visst fog ansetts mera ha karaktären av tillståndslag än förbudslag. Den nya bestämmelsen, som nu gäller fr. o. m. 1 januari 1983, omfattar bl. a. inget förbud mot metoder där enskilda trädstammar behandlas med bekämpningsmedel. Bl. a. starka arbetsmiljöskäl talar för att nämnda metoder snarast bör förbjudas.

Jag vill därför till jordbruksministern ställa följande fråga:

Avser jordbruksministern att redan inför årets besprutningssäsong aktualisera en ändring av lagen innebärande förbud mot metoder där enskilda trädstammar behandlas med bekämpningsmedel?

1982/83:227 av *Per Stenmarck* (m) till kommunikationsministern om utnyttjandet av Sturups och Landvetters flygplatser:

Ett antal motioner under föregående riksmöte behandlade Sturups och Landvetters flygplatser. Krav framfördes bl. a. på att regeringen skulle ta upp överläggningar med SAS om att nå bättre kapacitetsutnyttjande. I sitt betänkande (TU 1981/82:28), som riksdagen biföll, sade sig trafikutskottet förutsätta att "regeringen med stor uppmärksamhet följer utvecklingen på Sturup och Landvetter samt i anslutning till överläggningar med berörda parter tar de initiativ som kan anses påkallade. Resultatet härav bör redovisas i kommande budgetproposition."

Någon sådan redovisning finns emellertid inte.

Är kommunikationsministern beredd att inför kammaren redovisa de överläggningar som förevarit och de initiativ som dessa lett fram till?

1982/83:228 av *Aina Westin* (s) till socialministern om personalkategorier inom den kommunala barnomsorgen:

Socialstyrelsen har i sin utvecklingsplan för barnomsorgen framhållit det som angeläget med en enhetlig yrkeskår inom barnomsorgen. De barnskötare som finns i dag borde därför enligt socialstyrelsen vidareutbildas till förskollärare eller fritidspedagoger.

En annan viktig personalgrupp för det pedagogiska arbetet, ekonomipersonalen, nämns över huvud taget inte i socialstyrelsens utvecklingsplan.

Rapporten har sänts ut till kommuner och högskolor och har därvid skapat stor oro bland främst barnskötarna, som anser sig vara en yrkeskår som skall "utplånas".

Med anledning av det anförda vill jag ställa följande fråga till socialminister Sten Andersson:

Har regeringen tagit ställning till vilka personalkategorier som skall finnas inom den kommunala barnomsorgen?

1982/83:229 av *Nils Åsling* (c) till finansministern om svenska företags upplåning i främmande valuta:

Många svenska företag har under senare år baserat sin upplåning på krediter i främmande valuta.

Devalveringen i oktober 1982 innebar att denna typ av upplåning för många, främst små företag, blivit en mycket tung börda. Det finns åtskilliga exempel på hur företag hamnat i direkta krissituationer som en följd av devalveringen.

Vill finansministern med hänvisning till dessa förhållanden lämna en redogörelse för vilka åtgärder regeringen planerar för att erbjuda företag med lån i utländsk valuta möjligheter att konvertera dessa krediter så att devalveringens effekter kan bemästras?

1982/83:230 av *Lars Andersson* (s) till finansministern om skattebefrielse vid förbrukning av överskottskraft för drift av elpannor:

Den 1 juli 1981 trädde en ändring av kungörelsen (1964:351) med tillämpningsföreskrifter till förordningen om allmän energiskatt i kraft. Ändringen innebar bl. a. att riksskatteverket efter ansökan får medge befrielse från eller återbetalning av energiskatt för sådan överskottskraft som förbrukas för drift av elektriska pannor för vatten eller ånga.

För kommuner och andra värmeproducenter har skattebefrielse förutsatts när beslut om investering i elpannor tagits. För år 1982 har dock ännu ingen skattebefrielse beviljats, beroende på att kraftleverantörer, värmeproducenter och riksskatteverket tolkat kungörelsen och riksskatteverkets föreskrifter olika. Svenska värmeverksförningen, som nu diskuterar tolkningarna med riksskatteverket, såg sig därför nödsakad att redan sommaren 1982 rekommendera sina medlemmar att t. v. inte beställa några ytterligare elpannor om ekonomin förutsätter skattebefrielse.

Nr 64

Torsdagen den
20 januari 1983

*Meddelande om
frågor*

Nr 64

Torsdagen den
20 januari 1983

---

*Meddelande om
frågor*

Jag vill mot denna bakgrund fråga statsrådet:

Är statsrådet beredd att göra sådana klarlägganden att energiskattebe-
frielse kan beviljas i enlighet med kungörelsen av den 1 juli 1981?

20 § Kamraren åtskildes kl. 15.56.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Solveig Gemert